

PILSONISKĀS SABIEDRĪBAS ORGANIZĀCIJU RESURSI: ESOŠĀ SITUĀCIJA UN VAJADZĪBAS 2022

Darbības tiesiskā vide
Administratīvo procedūru ietekme
Finanšu kapacitāte
Finanšu resursi
Cilvēkresursi
Prasmes un zināšanas
Informācijas pieejamība
Publiskais tēls
Infrastruktūra
Sabiedrības pilsoniskā aktivitāte

Iceland
Liechtenstein
Norway

**Active
citizens fund**

LATVIJAS
PILSONISKĀ
ALIANSE

Saturs

1. Terminu skaidrojums	2
2. Ievads	3
3. Konteksta raksturojums: Nevalstisko organizāciju sektors kopumā un pilsoniskās sabiedrības organizāciju apakšsektors Latvijā.....	5
4. Darbības tiesiskā vide: Administratīvo procedūru ietekme	7
5. Finanšu kapacitāte un ilgtspēja.....	10
6. Finanšu resursi	13
7. Cilvēkresursi.....	15
8. Prasmes un zināšanas	17
9. Informācijas pieejamība	18
10. Publiskais tēls	20
11. Infrastruktūra (telpas, transports, u.tml.).....	22
12. Sabiedrības pilsoniskā aktivitāte un līdzdalība	24
13. Kopsavilkums: biedrību un nodibinājumu resursu vajadzības	28

Foto uz vāka: Vicky Sim, Unsplash

1. Terminu skaidrojums

PSO – pilsoniskās sabiedrības organizācijas.

NVO – nevalstiskās organizācijas.

Pētījuma ziņojumā "NVO" apzīmē visu nevalstisko organizāciju sektoru kopumā, pētījuma kontekstā – biedrības un nodibinājumus, neieskaitot arodbiedrības, reliģiskās organizācijas un citus nevalstisko organizāciju veidus. Savukārt ar "PSO" tiek apzīmētas tikai pilsoniskās sabiedrības organizācijas. Pētījumā ir apskatīti gan NVO, gan PSO aspekti.

2. Ievads

Informācija par pētījumu

Biedrība "Latvijas Pilsoniskā alianse" 2020. gada oktobrī uzsāka Aktīvo iedzīvotāju fonda programmas projektu "Pētījumi par pilsoniskās sabiedrības organizāciju sektoru Latvijā 2020-2024", kura mērķis ir sagatavot regulārus pārskatus par pilsoniskās sabiedrības organizāciju darbību Latvijā, to attīstības tendencēm un nepieciešamiem tiesiskās un finanšu vides uzlabojumiem. Projekts kopumā ilgs 4,5 gadus.

Projekta ietvaros tiks izstrādāti 3 pētījumi:

1. pētījums "**Latvijas biedrību un nodibinājumu klasifikācijas problēmas un risinājumi**" tika veikts no 2020. gada oktobra līdz 2021. gada martam. Pētījuma mērķis ir veikt izpēti par pilsoniskās sabiedrības organizāciju datu un situācijas analīzi, lai identificētu pilsoniskās sabiedrības organizāciju darbības formas un jomas, finanšu apjomus un plūsmas, un tādējādi pēc iespējas efektīvāk plānotu turpmāko pilsoniskā sektora darbību un attīstību. Pētījuma laikā tika analizēti pilsoniskās sabiedrības organizāciju dati, kā arī analizētas Latvijā esošās biedrību un nodibinājumu klasificēšanas sistēmas.

2. pētījums "**Pilsoniskās sabiedrības organizāciju resursi: esošā situācija un vajadzības 2022**" tika veikts no 2022. gada janvāra līdz oktobrim ar mērķi padziļinātāk izpētīt konkrētus pilsoniskās sabiedrības organizāciju aspektus un jautājumus par organizācija kapacitāti, finansējuma resursiem – piesaiste un apgūšana, kā arī dati par cilvēkresursu piesaisti sektoram. Pētījuma ietvaros tika izstrādāts arī priekšlikums metodoloģijām, lai noteiktu pilsoniskās sabiedrības organizāciju ietekmi sabiedriski politiskos procesos un organizāciju sociālekonomiskā multiplikatīvā efekta noteikšanai, lai iegūtos datus varētu izmantot turpmākajās pilsoniskās sabiedrības organizāciju interešu pārstāvības aktivitātēs un pilsoniskās sabiedrība sektora attīstības veicināšanā.

3. pētījums tiks veikts no 2023. gada jūnija līdz 2024. gada aprīlim un tā mērķis ir apkopot faktisko informāciju par pilsoniskās sabiedrības organizācijām, analizēt bāzes datus un izstrādāt ieteikumus pilsoniskās sabiedrības turpmākajai attīstībai. Šajā pētījumā tiks arī analizētas izmaiņas pilsoniskās sabiedrības organizāciju darbības jomās, kapacitātē, finanšu un cilvēkresursu piesaistē no 2019.-2023. gadam, kā arī tiks vērtēta pētījumā Nr. 2 izstrādātās ietekmes metodoloģijas efektivitāte.

Bezmaksas pētījumu lejupielāde: <https://nvo.lv/lv/portfelis/petijumi>

Pētījums īstenots projekta "Pētījumi par pilsoniskās sabiedrības organizāciju sektoru Latvijā 2020-2024" ietvaros, kas tiek īstenots ar Islandes, Lihtenšteinas un Norvēģijas atbalstu caur EEZ un Norvēģijas grantu programmu "Aktīvo iedzīvotāju fonds". Par pētījuma saturu atbild Latvijas Pilsoniskā alianse.

Iceland
Liechtenstein
Norway

**Active
citizens fund**

Informācija par pētījumu "Pilsoniskās sabiedrības organizāciju resursi: esošā situācija un vajadzības 2022"

2022. gada laikā Latvijas Pilsoniskā alianse īstenoja **padziļinātu izpēti par pilsoniskās sabiedrības organizāciju darbības resursiem**, apzinot esošo situāciju un vajadzības attiecībā uz tādiem aspektiem kā cilvēkresursi, finansējums, infrastruktūra, zināšanas un prasmes u.tml. **Izpēte tika īstenota četros aspektos:** darbības tiesiskās vides analīze (juridiskā analīze), organizāciju ikdienas darbības nodrošināšanas resursu analīze, organizācijām pieejamo finanšu resursu analīze, organizāciju publiskā tēla analīze. Ikdienas darba resursu analīze balstījās datos, kas iegūti kvantitatīvās socioloģiskas aptaujas ietvaros. Aptaujas mērķgrupa bija pilsoniskās sabiedrības organizācijas, un kopumā tika sasniegta 406 respondentu izlase, kas ļauj datus attiecināt uz visu pilsoniskās sabiedrības organizāciju sektoru (ar statistisko kļūdu +/-3,75 % līmenī).

Papildus tika veikta **izpēte un izstrādāti priekšlikumi metodoloģijām:**

- Latvijas biedrību un nodibinājumu sociālekonomiskā multiplikatīvā efekta noteikšanai;
- Latvijas biedrību un nodibinājumu ietekmes noteikšanai uz sabiedriski politiskajiem procesiem, balstoties gadījumu izpētes metodē.

Metodoloģiju saturs pieejams atsevišķā dokumentā: ["Nevalstisko organizāciju sociālekonomiskā ietekme. Metodoloģiskie ieteikumi satelītkonta izveidei, multiplikatoru aprēķiniem un izraisītās ietekmes noteikšanai"](#) (U. Spuriņš). Metodoloģiju saturs uzskatāms par projekta pētījuma "Nevalstisko organizāciju kapacitāte, metodoloģija ietekmes un multiplikatīvā efekta mērīšanai" neatņemamu sastāvdaļu.

Pētījumu izstrādāja:

Latvijas Pilsoniskā alianse:

Kristīne Zonberga, direktore

Gints Klāsons, datu analītiķis

Artis Zaļūksnis, politikas koordinators

Aija Gēliņa, projekta vadītāja

Ārējais eksperts:

Uldis Spuriņš, pētnieks – eksperts multiplikatora izveidē

3. Konteksta raksturojums: Nevalstisko organizāciju sektors kopumā un pilsoniskās sabiedrības organizāciju apakšsektors Latvijā

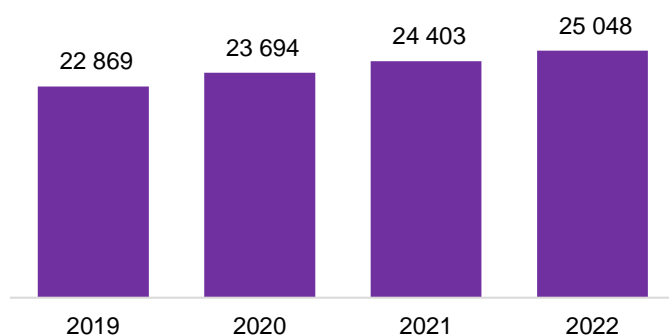
2022. gada sākumā Latvijā kopumā bija reģistrētas 25 048 biedrību un nodibinājumu (neskaitot pārējos organizāciju veidus: arodbiedrības, reliģiskās organizācijas, politiskās organizācijas u.c.). **Ik gadu to skaits palielinās par aptuveni 3 %-4 % jeb 650-700 vienībām.** Tomēr jāņem vērā, ka **ne visas reģistrētās biedrības un nodibinājumi ir aktīvi un faktiski strādā.** Viens no rādītājiem, kas netieši ļauj konstatēt aktīvo organizāciju skaitu, ir gada pārskatu iesniegšana. Dati liecina, ka **pēdējo trīs gadu laikā tādu organizāciju īpatsvars, kas nav iesniegušas gada pārskatus, ir palielinājies.** Ja 2019. gadā tādu bija 14 % no visām organizācijām, tad 2020. gadā - 18 %, bet **2021. gadā jau - 29%.** 2021. gadā no kopumā 24 403 reģistrētajām organizācijām gada pārskatus nebija iesniegušas 7 069 organizācijas.

Lai gan gada pārskatu iesniegšana liecina par zināmu aktivitāti organizācijā, tomēr to nevar izmantot kā drošticamu rādītāju organizāciju ikdienas darbībai. To, savukārt, netieši iespējams identificēt pēc organizāciju finanšu aktivitātes. Ja gada pārskatos tiek uzrādīta kaut minimāla finanšu plūsma, iespējams pieņemt, ka organizācijā notiek darbība. Analizējot organizācijas šādā aspektā, novērojams, ka **2021. gadā kopumā bija 13 206 organizācijas, kuru gada pārskatos tiek uzrādīta finanšu plūsma ieņēmumos.** Tas nozīmē, ka no visām aktīvajām organizācijām, kuras ir iesniegušas gada pārskatus, **par ekonomiski aktīvām var uzskatīt 76 %, kamēr 24 % neuzrāda nekādu finanšu aktivitāti.** Pēdējo trīs gadu laikā šis rādītājs nav mainījies un **finansiāli neaktīvo organizāciju īpatsvars saglabājas aptuveni 25 % līmenī.** Jāuzsver – ja vērtē attiecībā pret kopējo organizāciju skaitu (nevis tikai to, kuras iesniegušas gada pārskatus), tad ekonomiski aktīvo organizāciju īpatsvars ir tikai 54 %, pie tam pēdējos trīs gados tas ir samazinājies (no 64 % 2019. gadā un 61 % 2020. gadā).

Lai risinātu to, ka valsts uzturētos reģistros pastāv tik liels īpatsvars organizāciju, kas ilgstoši nedarbojas, Tieslietu ministrija ir izstrādājusi priekšlikumus grozījumiem Biedrību un nodibinājumu likumā¹, paredzot atvieglotu likvidēšanas procedūru un tiesības Uzņēmumu reģistram un Valsts ieņēmumu dienestam izslēgt no reģistra organizācijas, kas ilgstošā periodā nav bijušas aktīvas un arī nav sniegušas par sevi ziņas Valsts ieņēmumu dienestam vai Uzņēmumu reģistram.

Grafiks 1. Biedrību un nodibinājumu skaits.

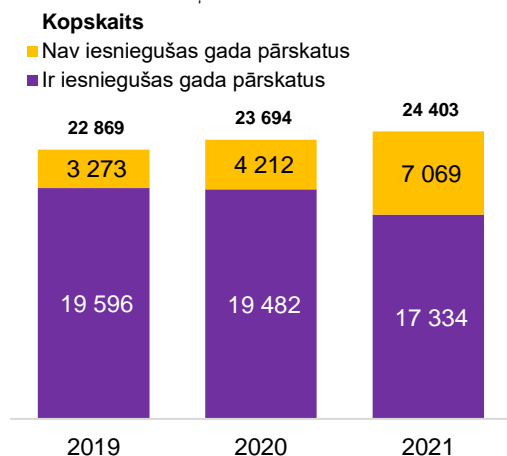
Datu avots: Valsts ieņēmumu dienests.

¹ Tiesību aktu portāls, Grozījumi Biedrību un nodibinājumu likumā (Nr. 21-TA-933) <https://tapportals.mk.gov.lv/structuralizer/data/nodes/365944fb-1951-42d6-a8ca-8fb2db02a806/preview>

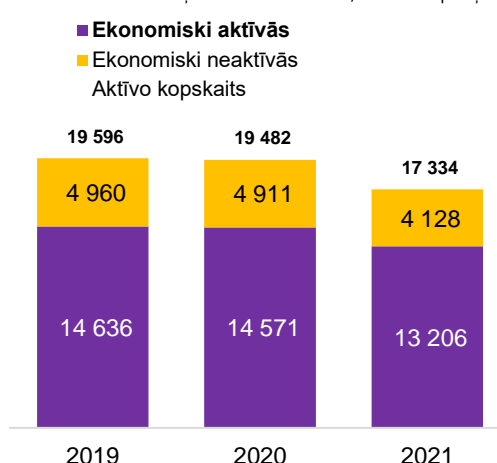
Grafiks 2. Biedrību un nodibinājumu, kas iesniegušas gada pārskatus, skaits.

Datu avots: Valsts ieņēmumu dienests.

Grafiks 3. Ekonomiski aktīvo biedrību un nodibinājumu skaits.

Datu avots: Valsts ieņēmumu dienests, autoru aprēķini.

Pastāvošā biedrību un nodibinājumu reģistrācijas un klasificēšanas kārtība neļauj iegūt drošticamus datus par organizāciju darbības jomām. Detalizētāk šī problemātika analizēta 2021. gadā izstrādātajā ziņojumā "Latvijas biedrību un nodibinājumu klasifikācijas problēmas un risinājumi"². Līdz ar to oficiālajā statistikā un datu avotos nav iespējams drošticami identificēt tās organizācijas, kas darbojas tieši pilsoniskās sabiedrības jomā. Aprēķinu par pilsoniskās sabiedrības organizācijām 2020. un 2021. gadā mēģinājuši īstenot Latvijas Kultūras akadēmijas pētnieki, veicot izpēti par Latvijas valsts budžeta finansētās programmas "NVO fonds" ieviešanu³. Pētnieki norāda, ka **Latvijā ir aptuveni 1 tūkstotis organizāciju, kas darbojas pilsoniskās sabiedrības jomā**. Šāds aprēķins atbilst arī Latvijas Pilsoniskās alianses veiktajai izpētei par ministriju un Saeimas līdzdalības mehānismos iesaistītajām organizācijām, proti, aprēķini liecina, ka tādu organizāciju, kas darbojas pilsoniskās sabiedrības jomā, kopskaitā ir 720. Tas ļauj netieši identificēt, ka pilsoniskās sabiedrības jomā darbojas aptuveni 1 tūkstotis biedrību un nodibinājumu.

Ilustrācija 1. Pilsoniskās sabiedrības jomas biedrību un nodibinājumu skaits.

Datu avoti: Programmas "NVO fonds" darbības (rezultātu un ieguldījuma) izvērtēšana (2020-2021). Personu apvienība: Latvijas Kultūras akadēmija un SIA „Analītisko pētījumu un stratēģiju laboratorija”. 2021. Pieejams: <https://www.sif.gov.lv/lv/media/2549/download>; Sabiedriskā līdzdalība lēmumu pieņemšanas procesā. Latvijas Pilsoniskā alianse. 2021. Pieejams: https://nvo.lv/uploads/zinojums_lidzdaliba_lemumu_pienemsana_2021.pdf; Uzņēmumu reģistrs, Atvērto datu portāls. Biedrību un nodibinājumu darbības jomas. Pieejams: <https://data.gov.lv/dati/lv/dataset/biedribu-un-nodibinajumu-darbibas-jomas>.

720 biedrības un nodibinājumi ir piedalījušies ministriju un/vai Saeimas līdzdalības mehānismos.

Aptuveni 800 organizācijas atbilst programmas "NVO fonds" mērķgrupas definējumam.

838 organizācijas pēc Uzņēmumu reģistrā norādītās darbības jomas atbilst pilsoniskās sabiedrības jomai (darbības jomas: pilsonisko tiesību un cilvēktiesību aizsardzība, kopienas un apkaimes attīstība, jaunatnes biedrība vai nodibinājums, interešu aizstāvības organizāciju darbība, filantropijas starpniecība, brīvprātīgā darba veicināšana, attīstības sadarbība).

Apkopojot: aptuveni 1 tūkstotis biedrību un nodibinājumu darbojas pilsoniskās sabiedrības un līdzdalības jomā.

² Pētījums par pilsoniskās sabiedrības organizāciju sektoru Latvijā 2020-2024: Latvijas biedrību un nodibinājumu klasifikācijas problēmas un risinājumi. Domnīca "Providus". 2021. Pieejams: https://nvo.lv/uploads/nvo_petijums_2021.pdf

³ Programmas "NVO fonds" darbības (rezultātu un ieguldījuma) izvērtēšana (2020-2021). Personu apvienība: Latvijas Kultūras akadēmija un SIA „Analītisko pētījumu un stratēģiju laboratorija”. Pieejams: <https://www.sif.gov.lv/lv/media/2549/download>. Valsts budžeta programmas "NVO fonds" izvērtējums (2016-2020). Personu apvienība: Latvijas Kultūras akadēmija un SIA „Analītisko pētījumu un stratēģiju laboratorija”. Pieejams: <https://www.sif.gov.lv/lv/media/16/download>.

4. Darbības tiesiskā vide: Administratīvo procedūru ietekme

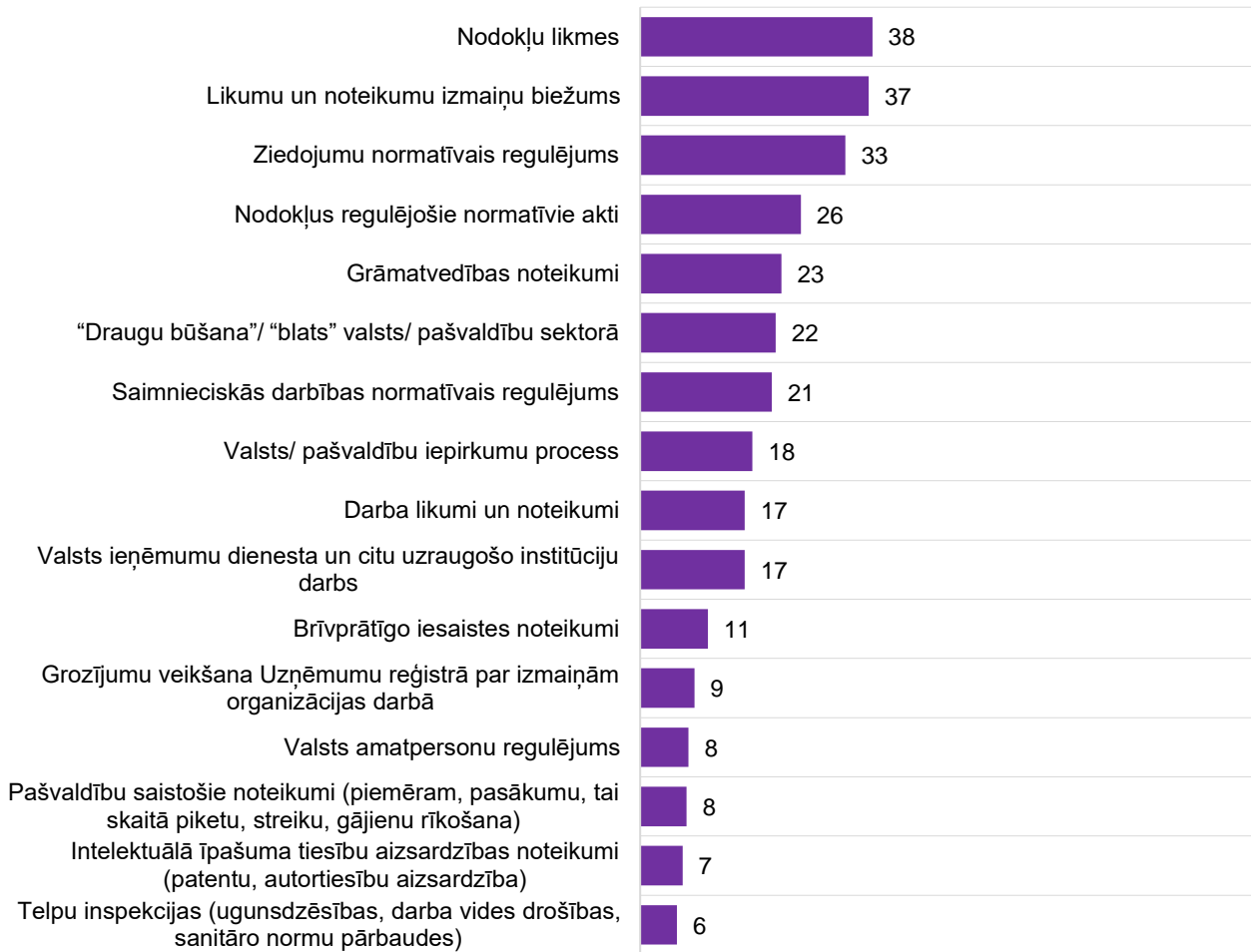
Biedrību un nodibinājumu aptaujā organizācijas tika lūgtas norādīt darbības būtiskākos šķēršļus. Iegūtie dati liecina, ka **liela daļa organizāciju kā darbības kavēkļus identificē dažādus tiesiskās vides un administratīvo procedūru aspektus. 37 % organizāciju kā kavēkli norāda likumu un noteikumu izmaiņu biežumu; 33 % organizācijām darbības šķēršļus rada ziedojumu normatīvais regulējums, bet 26 % nodokļu normatīvais regulējums. Arī dažādos citos normatīvā regulējuma aspektos to organizāciju īpatsvars, kurām tie rada problēmas, ir būtisks – no 10% līdz pat 25%.**

Analizējot detalizētāk, novērojams:

- **Nodokļu likmes** kā kavēkli biežāk norāda organizācijas jaunatnes, veselības un biznesa interešu jomās, kā arī jaundibinātās (kas strādā 3 gadus vai mazāk) biedrības un nodibinājumi.
- **Likumu un noteikumu izmaiņu** biežumu kā kavēkli biežāk norāda organizācijas kultūras, izglītības un biznesa interešu jomās, kā arī tās, kas strādā vairāk nekā 6 gadus.
- **Ziedojumu** normatīvo regulējumu kā darbības šķērslis izteikti biežāk norāda sporta jomas organizācijas (78 % no šīm organizācijām to norāda kā kavēkli).
- **Grāmatvedības noteikumus** kā darbības kavēkli biežāk norāda pilsoniskās sabiedrības organizācijas, kā arī organizācijas jaunatnes un veselības jomās, īpaši tās, kas strādā ne vairāk kā 5 gadus.
- **"Draugu būšanu", "blatu" valsts un pašvaldību sektorā** kā kavēkli izteikti bieži norāda organizācijas izglītības un zinātnes jomā, īpaši tās, kuru darbības ilgums ir ne vairāk kā 5 gadi.
- **Saimnieciskās darbības regulējums** kā šķērslis biežāk tiek identificēts pilsoniskās sabiedrības organizācijās, kā arī izglītības un zinātnes jomā strādājošajās.
- **Iepirkumu process** kā darbības kavēklis izteikti aktuāls ir organizācijām veselības un sociālā atbalsta jomās, īpaši tām, kas strādā reģionālā līmenī.
- **Darba likumi un noteikumi** kā darbības kavēklis biežāk norādīts veselības un biznesa interešu organizācijās.
- **Valsts ieņēmumu dienesta un citu uzraugošo institūciju darbs** kā šķērslis izteikti aktuāls ir sporta organizācijām.
- **Brīvprātīgo iesaistes noteikumi** būtisks darbības šķērslis ir sporta organizācijām.
- **Valsts amatpersonu regulējums** kā darbības kavēklis izteikti bieži tiek identificēts veselības jomas organizācijās, kā arī biznesa interešu organizācijās, īpaši tajās, kuru darbības stāžs ir ilgāks nekā 20 gadi.
- **Pašvaldību saistošie noteikumi** kā kavēklis darbībai biežāk minēts izglītības un zinātnes organizācijās.
- **Intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzības** noteikumi kā kavēklis biežāk tiek identificēts kultūras jomas organizācijās.
- **Telpu inspekcijas** kā darbības šķērslis aktuālāks ir sociālā atbalsta jomas organizācijām.

Grafiks 4. Pilsoniskās sabiedrības organizāciju darbības būtiskākie kavēkļi, %.

Datu avots: pilsoniskās sabiedrības organizāciju aptauja (n=406). Jautājums anketā: Kas no minētā ir būtisks kavēklis Jūsu organizācijas darbībai un attīstībai? Piezīme: dati attiecas uz pilsoniskās sabiedrības BN.

Tabula 1. Pilsoniskās sabiedrības organizāciju darbības būtiskākie kavēkļi: darbības jomas aspektā, %.

Datu avots: pilsoniskās sabiedrības organizāciju aptauja (n=406). Jautājumi anketā: Kas no minētā ir būtisks kavēklis Jūsu organizācijas darbībai un attīstībai?; Kādas jomas organizāciju Jūs pārstāvat? Piezīme: iekrāsotas tās kategorijas, kurās rādītājs ir būtiski augstāks nekā izlasē kopumā. Piezīme: dati attiecas uz pilsoniskās sabiedrības BN.

	VISI	Kultūra	Sports	Pilsoniskā sabiedrība	Darbs ar jaunatni	Veselība	Sociālais atbalsts	Izglītība un zinātne	Biznesa interešu
Nodokļu likmes	38	36	35	27	48	45	33	22	63
Likumu un noteikumu izmaiņu biežums	37	44	17	40	27	32	27	48	50
Ziedojumu normatīvais regulējums	33	34	78	31	27	27	36	26	8
Nodokļus regulējošie normatīvie akti	26	27	30	8	36	27	20	26	42
Grāmatvedības noteikumi	23	20	17	38	30	32	20	9	13
"Draugu būšana"/ "blats" valsts/ pašvaldību sektorā	22	24	17	19	18	14	22	35	21
Saimnieciskās darbības normatīvais regulējums	21	15	4	31	15	5	22	30	25
Valsts/ pašvaldību iepirkumu process	18	14	4	15	15	41	24	13	29
Darba likumi un noteikumi	17	15	17	10	21	27	20	17	29
Valsts ieņēmumu dienesta un citu uzraugošo institūciju darbs	17	20	35	10	18	18	11	9	21
Brīvprātīgo iesaistes noteikumi	11	10	17	12	12	9	11		4
Grozījumu veikšana UR par izmaiņām organizācijas darbā	9	8	9	12	9	5	7	17	4
Valsts amatpersonu regulējums	8	2		4	3	23	7	13	25
Pašvaldību saistošie noteikumi	8	8		10	9	5	4	17	8
Intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzības noteikumi	7	14		2	6	5	4	4	8
Telpu inspekcijas	6	7		4		5	13	9	8

Tabula 2. Pilsoniskās sabiedrības organizāciju darbības būtiskākie kavēkļi: darbības ilguma un mēroga aspektā, %.

Datu avots: pilsoniskās sabiedrības organizāciju aptauja (n=406). Jautājumi anketā: Kas no minētā ir būtisks kavēklis Jūsu organizācijas darbībai un attīstībai?; Cik ilgi darbojas Jūsu organizācija?; Kādā mērogā darbojas Jūsu organizācija? Piezīme: iekrāsotas tās kategorijas, kurās rādītājs ir būtiski augstāks nekā izlasē kopumā. Piezīme: dati attiecas uz pilsoniskās sabiedrības BN.

	VISI	3 gadi vai mazāk	4-5 gadi	6-10 gadi	11-15 gadi	16-20 gadi	Vairāk nekā 20 gadi	Mietējā	Reģionālā	Nacionālā	Starptautiskā
Nodokļu likmes	38	55	39	38	31	42	37	27	50	37	50
Likumu un noteikumu izmaiņu biežums	37	23	22	43	37	44	40	33	36	42	35
Ziedojumu normatīvais regulējums	33	32	28	42	34	36	28	32	36	33	33
Nodokļus regulējošie normatīvie akti	26	23	22	35	23	25	24	19	21	30	35
Grāmatvedības noteikumi	23	36	33	28	15	19	19	25	24	21	24
"Draugu būšana"/ "blats" valsts/ pašvaldību sektorā	22	36	36	22	18	14	19	20	24	23	24
Saimnieciskās darbības normatīvais regulējums	21	18	25	26	14	22	22	22	14	24	20
Valsts/ pašvaldību iepirkumu process	18	14	19	18	17	14	22	18	24	18	17
Darba likumi un noteikumi	17	14	11	22	17	14	17	17	21	15	19
Valsts ieņēmumu dienesta un citu uzraugošo institūciju darbs	17	23	8	24	20	11	14	14	17	19	17
Brīvprātīgo iesaistes noteikumi	11		11	14	12	25	5	14	17	9	7

Grozījumu veikšana UR par izmaiņām organizācijas darbā	9	5	11	11	8	11	7	9	5	10	7
Valsts amatpersonu regulējums	8			7	8	8	14	6	5	11	6
Pašvaldību saistošie noteikumi	8	9	6	10	9	8	5	6	14	7	6
Intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzības noteikumi	7	5	8	11	6	3	6	6	5	8	7
Telpu inspekcijas	6	9	11	1	8		8	7	10	6	2

Pamata likumi, kas regulē biedrību un nodibinājumu darbību, ir Biedrību un nodibinājumu likums un Sabiedriskā labuma organizāciju likums. Taču, ņemot vērā, ka pilsoniskās sabiedrības attīstības un darbības specifika mainās, būtu nepieciešams tos pārskatīt un modernizēt. Organizācijas ir norādījušas uz būtiskām nepilnībām Sabiedriskā labuma organizāciju likumā, kā rezultātā 2019. gadā Finanšu ministrija izveidoja domnīcu sabiedriskā labuma sistēmas pilnveidošanai, taču priekšlikumu izstrādes process nav turpinājies pēc Sabiedriskā labuma sistēmas pilnveidošanas koncepcijas⁴ izstrādes. Tāpat biedrību un nodibinājumu darbību, tāpat kā ikvienu juridisko personu, regulē dažādi speciālie likumi, kas bezpeļņas organizācijām mēdz uzlikt nesamērīgu slogu. To vidū var minēt 2021. gadā veiktos grozījumus valsts obligāto sociālo iemaksu regulējumā, kas skar tos darbiniekus, kas nestrādā pilnu slodzi. Tā kā 91 % organizāciju, kurās tiek algoti darbinieki, darbinieku atalgojums mēnesī nesasniedz minimālās algas apmēru, šīs izmaiņas nozīmīgi skar arī nevalstiskās organizācijas. Turklāt nepilniem 8 tūkstošiem nodarbināto darbs biedrībā vai nodibinājumā ir vienīgais ienākumu avots, un teju pusei no šiem nodarbinātajiem ienākumi mēnesī nesasniedz minimālās algas apmērus. Tāpēc nepieciešams nodrošināt, ka valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas (VSAOI) tiek aprēķinātas pēc reāli padarītā darba, tas ir, netiek noteikts, ka ja aprēķinātais obligāto iemaksu objekts ir mazāks par Ministru kabineta noteikto minimālo mēneša darba algu, obligātās iemaksas no starpības starp Ministru kabineta noteiktās minimālās mēneša darba algas apmēru no saviem līdzekļiem veic darba devējs, vai likumā "Par valsts sociālo apdrošināšanu" noteikt izņēmumus, paredzot, ka noteikto obligāto iemaksu objektu nepiemēro pie darba devēja biedrības vai nodibinājuma.

5. Finanšu kapacitāte un ilgtspēja

Analizējot biedrību un nodibinājumu gada pārskatos iekļautos datus, novērojams, ka **2021. gadā 77 % organizāciju ir bijuši ieņēmumi, bet 83% ir bijuši izdevumi.** Tātad daļai organizāciju bija jāsedz izdevumi pie neesošiem ienākumiem. **Rezerves fonds bijis kopumā tikai 46 % organizāciju.**

Ieņēmumu dati liecina, ka **34 % organizāciju ir biedra naudas vai citas gadskārtējās iemaksas, un 31 % organizāciju bijuši ieņēmumi no saimnieciskās darbības.** Ziedojumus un dāvinājumus saņēmušas 21 % organizāciju, bet dotācijas 14 %. Tai pat laikā dažādu **ārvalstu fondu ieņēmumi bijuši tikai 3 % organizāciju.**

Vērtējot izmaiņas pēdējo trīs gadu periodā, novērojams – **visās ieņēmumu kategorijās to organizāciju skaits, kuras uzrāda finansiālu aktivitāti, ir pakāpeniski samazinājies.** Tas liecina, ka **nevalstisko organizāciju finanšu aktivitāte samazinās.** Īpaši tas novērojams vīrusa Covid-19 pandēmijas un pēc-pandēmijas gados.

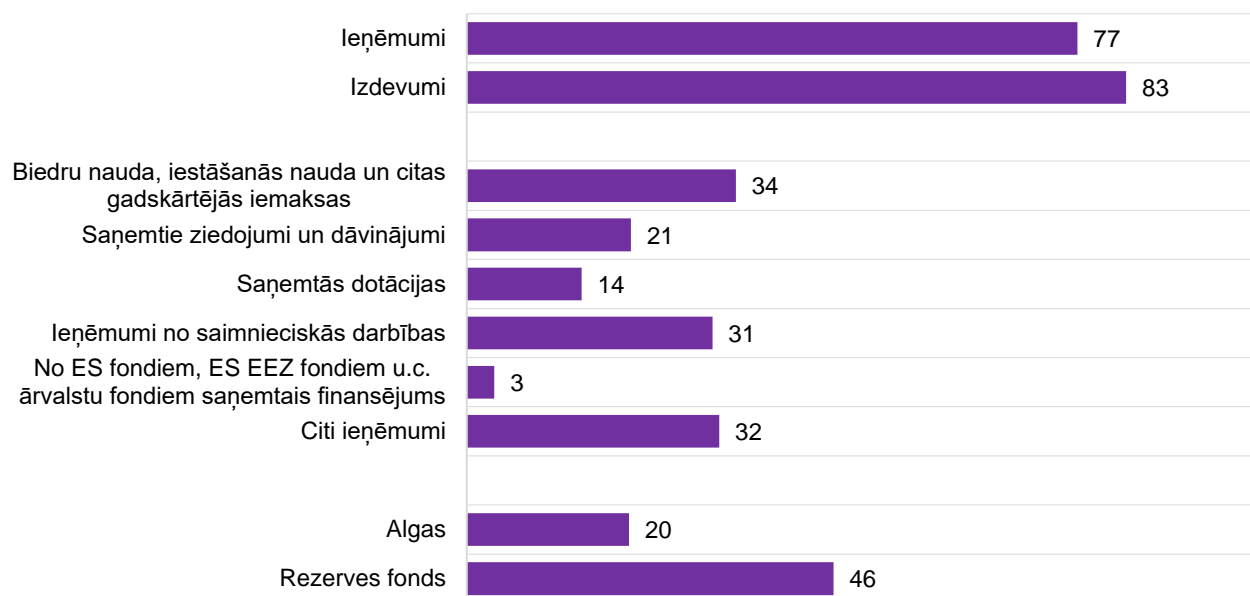
Tai pat laikā jāuzsver, ka **summāri atsevišķās kategorijās finanšu aktivitāte ir palielinājusies.** Piemēram, lai gan ir samazinājies to organizāciju skaits, kurām ir ieņēmumi no dotācijām (no 2 193 2019. gadā līdz 1 906 2021. gadā), pašu **dotāciju kopsumma pēdējos trīs gados ir palielinājusies par 7,5 milj. eiro.** Līdzīgi arī attiecībā uz **ieņēmumiem no ārvalstu fondiem** – lai gan šādu nevalstisko organizāciju skaits samazinājies no 461 līdz 457, bet summāri šādi ieņēmumi palielinājušies par 5,8 milj. eiro. Tāpat novērojams **neliels rezerves fonda pieaugums** (+17,9 milj. eiro). Visās pārējās kategorijās tomēr vērojams kritums arī summāri. Kopumā izdevumi ir krituši par 28,4 milj. eiro, bet ieņēmumi par 10,7 milj. eiro. Arī šādā aspektā iespējams konstatēt, ka **sektora finanšu aktivitāte ir sarūkoša.**

⁴ Finanšu ministrijas tīmekļa vietne: <https://www.fm.gov.lv/lv/media/2833/download>

Organizāciju finanšu ilgtspēja lielā mērā ir saistīta ar ieņēmumu avotu diversifikāciju. Tomēr gada pārskatu dati liecina, ka lielākajai daļai organizāciju parasti ir tikai viens būtiskākais ieņēmumu avots, kamēr pārējie veido nebūtisku daļu. Šādā aspektā šobrīd secināms, ka **biedrību un nodibinājumu finansiālā ilgtspēja ir vāja**, jo liela daļa organizāciju ir atkarīgas no kāda viena finansējuma avota.

Grafiks 5. Biedrību un nodibinājumu ieņēmumu un izdevumu struktūra, %.

Datu avots: Valsts ieņēmumu dienests, autoru aprēķini. Piezīme 1: attēlots to organizāciju īpatsvars, kuras konkrētajā kategorijā gada pārskatos uzrāda ieņēmumus/izdevumus. Piezīme 2: dati attiecas uz visām biedrībām un nodibinājumiem.

Tabula 3. Biedrību un nodibinājumu finanšu rādītāji 2019-2021, organizāciju skaits.

Datu avoti: Valsts ieņēmumu dienests, autoru aprēķini. Piezīme 1: attēlots organizāciju skaits, kam gada pārskatos norādītas konkrētās finanšu ieņēmumu vai/un izdevumu kategorijas. Piezīme 2: dati attiecas uz visām biedrībām un nodibinājumiem.

	2019	2020	2021	2021/2019
Biedru nauda, iestāšanās nauda un citas gadskārtējās iemaksas	5003	4897	4462	-541
Saņemtie ziedojumi un dāvinājumi	3374	3133	2723	-651
Saņemtās dotācijas	2193	2110	1906	-287
Ieņēmumi no saimnieciskās darbības	4630	4474	4076	-554
No ES fondiem, ES EEZ fondiem u.c. ārvalstu fondiem saņemtais finansējums	461	487	457	-4
Citi ieņēmumi	4776	4532	4188	-588
Ieņēmumi	11253	11112	10130	-1123
Izdevumi	11960	11948	10937	-1023
Algas	2855	2821	2691	-164
Rezerves fonds	6430	6517	6082	-348

Tabula 4. Biedrību un nodibinājumu finanšu rādītāji 2019-2021, milj. EUR.

Datu avoti: Valsts ieņēmumu dienests, autoru aprēķini. Piezīme: dati attiecas uz visām biedrībām un nodibinājumiem.

	2019	2020	2021	2021/2019
Biedru nauda, iestāšanās nauda un citas gadskārtējās iemaksas	48,2	49,7	44,4	-3,8
Saņemtie ziedojumi un dāvinājumi	64,2	58,8	57,4	-6,8
Saņemtās dotācijas	89,9	92,8	97,3	7,5
Ieņēmumi no saimnieciskās darbības	127,2	112,3	121,0	-6,2
No ES fondiem, ES EEZ fondiem u.c. ārvalstu fondiem saņemtais finansējums	33,3	33,8	39,0	5,8
Citi ieņēmumi	105,4	133,8	98,6	-6,8

Ieņēmumi	469,8	481,6	459,0	-10,7
Izdevumi	469,6	422,7	441,3	-28,4
Algas	95,7	101,7	113,7	18,0
Rezerves fonds	223,7	239,5	241,6	17,9

Gada pārskatu dati ļauj detalizētāk analizēt ziedojumu ieņēmumus. Pēdējo trīs gadu laikā **par gandrīz 20 % sarucis to organizāciju skaits, kurām bijuši ieņēmumi no ziedojumiem**. 2019. gadā tādu bija 3 366, bet 2021. gadā vairs tikai 2 713 (653 organizācijas mazāk). Ziedojumu kopsumma samazinājusies ne tik izteikti, tomēr arī būtiski – 2019. gadā organizācijas piesaistīja ziedojumos 64,2 milj. eiro, bet 2021. gadā 57,4 milj. eiro (par 6,8 milj. eiro mazāk jeb 11 % mazāk).

Skaitliski visbūtiskāk **samazinājusies tādu organizāciju skaits, kurām bijuši juridisko personu ziedojumi** (-28 % vispārējos ziedojumos un -36 % mērķziedojumos). Tai pat laikā **summāri lielākais kritums bijis tieši fizisko personu nerezidentu ziedojumiem** – ja 2019. gadā fiziskās personas nerezidenti ziedojušas 3,4 milj. eiro, tad 2021. gadā vairs tikai 1,5 milj. eiro (-56 %). Rezidentu ziedojumi samazinājušies tikai par 7 %. Juridisko personu ziedojumi samazinājušies par 14 %, un tie joprojām veido lielāko daļu no kopējā ziedojumu apjoma (43 %).

Šie dati liecina, ka arī **ziedojumi kā būtisks organizāciju darbības finansiālais avots ar katru gadu sarūk un padara biedrību un nodibinājumu darbību nestabilāku**.

Tabula 5. Ziedojumi biedrībām un nodibinājumiem 2019-2021, organizāciju skaits.

Datu avoti: Valsts ieņēmumu dienests, autoru aprēķini. Piezīme 1: attēlots organizāciju skaits, kam gada pārskatos norādīti ieņēmumi ziedojumos. Piezīme 2: dati attiecas uz visām biedrībām un nodibinājumiem.

	2019	2020	2021	2021/2019
Pārskata gadā saņemti ziedojumi (BN skaits)	3366	3133	2713	-653
Vispārējie ziedojumi (neierobežotai lietošanai)	2727	2582	2273	-454
Latvijas Republikā reģistrētās juridiskās personas	1233	1053	884	-349
Ārvalstu juridiskās personas	178	150	137	-41
Fiziskās personas (rezidenti)	1709	1691	1533	-176
Fiziskās personas (nerezidenti)	173	167	165	-8
Anonīmi (nezināmi) ziedotāji un dāvinātāji	602	614	528	-74
Citi ziedotāji	115	122	103	-12
Mērķziedojumi (noteiktiem mērķiem)	1203	1046	855	-348
Latvijas Republikā reģistrētās juridiskās personas	763	593	492	-271
Ārvalstu juridiskās personas	132	116	83	-49
Fiziskās personas (rezidenti)	609	577	467	-142
Fiziskās personas (nerezidenti)	80	65	60	-20
Anonīmi (nezināmi) ziedotāji un dāvinātāji	184	164	138	-46
Citi ziedotāji	48	52	34	-14

Tabula 6. Ziedojumi biedrībām un nodibinājumiem 2019-2021, milj. EUR.

Datu avoti: Valsts ieņēmumu dienests, autoru aprēķini. Piezīme: dati attiecas uz visām biedrībām un nodibinājumiem.

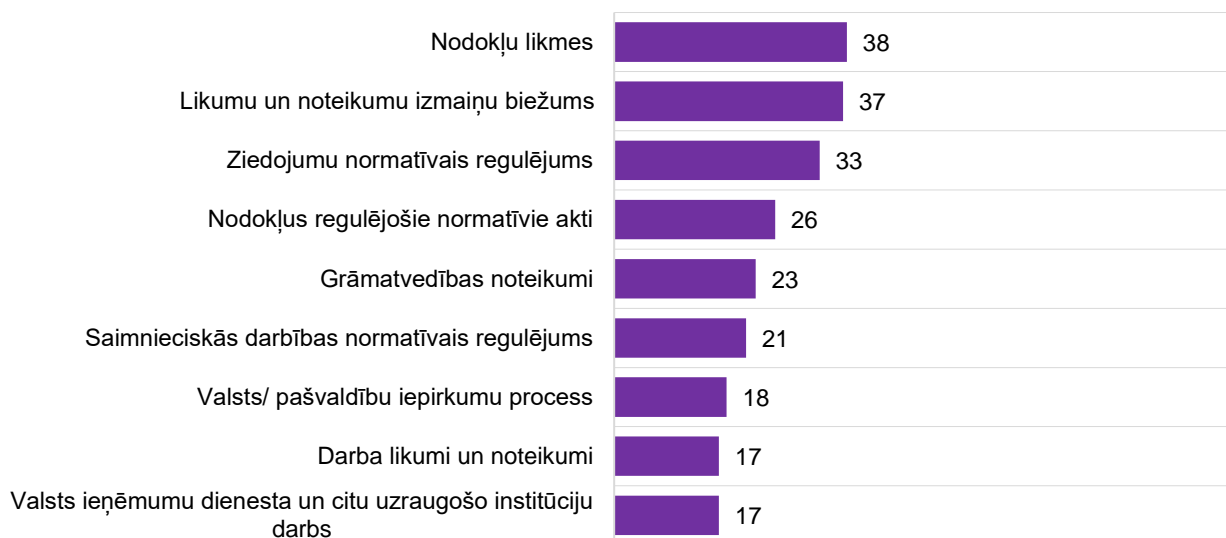
	2019	2020	2021	2021/2019
Pārskata gadā saņemto ziedojumu un dāvinājumu kopsumma	64,2	58,8	57,4	-6,8
Vispārējie ziedojumi (neierobežotai lietošanai)	42,4	37,9	36,3	-6,1
Latvijas Republikā reģistrētās juridiskās personas	14,5	13,9	14,3	-0,1
Ārvalstu juridiskās personas	9,5	5,9	8,3	-1,3
Fiziskās personas (rezidenti)	6,9	6,3	6,5	-0,5
Fiziskās personas (nerezidenti)	3,4	4,1	1,5	-1,9
Anonīmi (nezināmi) ziedotāji un dāvinātāji	4,0	3,5	3,8	-0,2

Citi ziedotāji	4,1	4,2	1,9	-2,2
Mērķziedojumi (noteiktiem mērķiem)	21,8	20,9	21,1	-0,7
Latvijas Republikā reģistrētās juridiskās personas	11,5	10,3	10,8	-0,7
Ārvalstu juridiskās personas	4,0	4,0	2,6	-1,4
Fiziskās personas (rezidenti)	4,1	5,5	6,5	2,4
Fiziskās personas (nerezidenti)	1,2	0,3	0,3	-0,9
Anonīmi (nezināmi) ziedotāji un dāvinātāji	0,8	0,6	0,6	-0,2
Citi ziedotāji	0,2	0,2	0,3	0,1

Biedrību un nodibinājumu nestabilo finanšu situāciju un vājo ilgspēju netieši apliecina arī organizāciju aptaujā paustie vērtējumi par būtiskākajiem darbības kavēkļiem. **38 % organizāciju norāda, ka būtisks kavēklis ir nodokļu likmes, bet 37 % – ka likumu un noteikumu izmaiņu biežums.** Katrai trešajai organizācijai problēmas rada **ziedojumu normatīvais regulējums**, bet katrai ceturtajai **nodokļus regulējošie normatīvie akti**. Katra piektā organizācija kā kavēkli norāda **saimnieciskās darbības normatīvo regulējumu**, kā arī **iepirkuma procesu**. Šie vērtējumi liecina – **daudzās organizāciju darbības administratīvā regulējuma aspektos tās saskaras ar būtiskiem šķēršļiem, kas ietekmē to kopējo finanšu stabilitāti un ilgspēju.**

Grafiks 6. Pilsoniskās sabiedrības organizāciju darbības būtiskākie kavēkļi finanšu kapacitātes aspektā, %.

Datu avots: pilsoniskās sabiedrības organizāciju aptauja (n=406). Jautājums anketā: Kas no minētā ir būtisks kavēklis Jūsu organizācijas darbībai un attīstībai? Piezīme: iekļauti tikai tie kavēkļi, kas attiecas uz finanšu kapacitāti. Piezīme: dati attiecas uz pilsoniskās sabiedrības BN.

6. Finanšu resursi

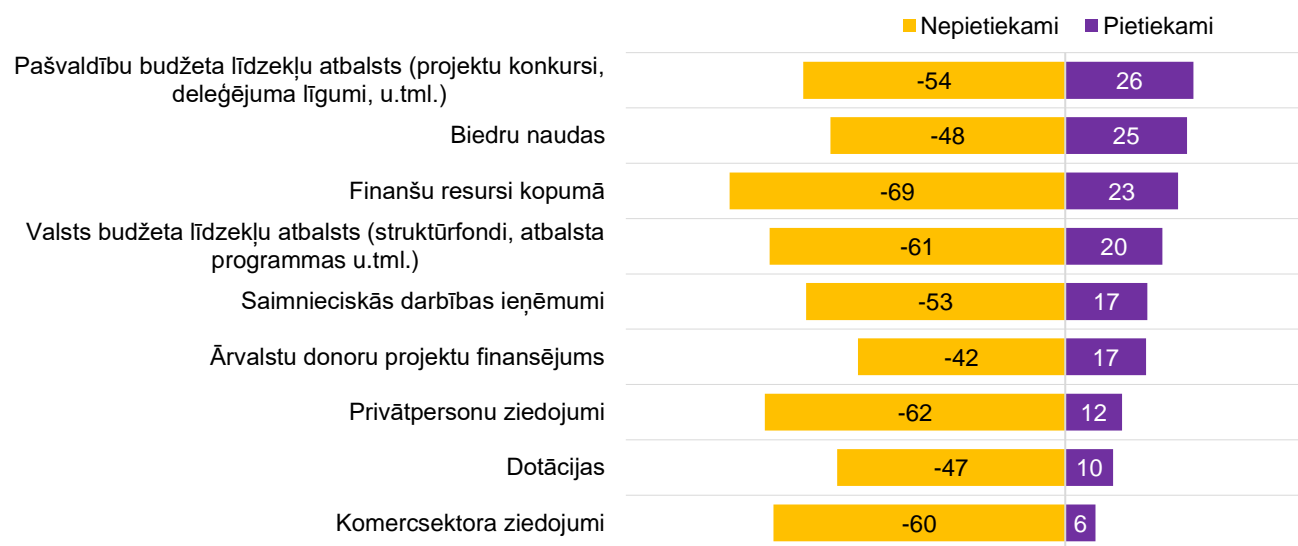
Pilsoniskās sabiedrības organizāciju aptaujā organizācijas tika lūgtas novērtēt tām pieejamos finanšu resursus. Dati liecina, ka **finanšu resursu pieejamība un pietiekamība ir viens no būtiskākajiem organizāciju darbības kavēkļiem – 69 % organizāciju novērtē, ka finanšu resursi kopumā ir nepietiekami** un tikai 23 % apgalvo, ka tie ir pietiekami.

Analizējot datus detalizētāk pa dažādām finanšu resursu kategorijām, novērojams, ka **visvairāk organizācijām šobrīd trūkst: privātpersonu ziedojumi (62 % norāda, ka šī finansējuma ir nepietiekami), valsts budžeta līdzekļu atbalsts (61 %), komercsektora ziedojumi (60 %), pašvaldību budžeta līdzekļu atbalsts (54 %), saimnieciskās darbības ieņēmumi (53 %).** Nedaudz retāk, bet arī izteikti bieži kā trūkstoši finanšu resursi norādīti: **biedru naudas (48 %), dotācijas (47 %), ārvalstu donoru projektu finansējums (42 %).**

To, ka finanšu resursi ir nepietiekami, izteikti biežāk apgalvo organizācijas **kultūras, sporta, jaunatnes, veselības jomās, kā arī tās, kuras darbojas ne vairāk kā trīs gadus**. Savukārt finanšu resursu pietiekamību pozitīvāk vērtē organizācijas izglītības un zinātnes, kā arī biznesa interešu jomās, kā arī tās, kuras darbojas ilgāk nekā 16 gadus. Tāpat novērojams, ka **finanšu resursu nepietiekamību izteikti biežāk atzīst tās organizācijas, kas strādā ar tādām mērķgrupām kā bērni, seniori, ģimenes ar bērniem un cilvēki ar īpašām vajadzībām**. Novērojams arī, ka finansējuma trūkumu izteiktāk izjūt **vietējā līmenī strādājošās organizācijas**, bet mazāk reģionālā līmenī strādājošās.

Grafiks 7. Pilsoniskās sabiedrības organizāciju vērtējums par finanšu resursu pietiekamību, %.

Datu avots: pilsoniskās sabiedrības organizāciju aptauja (n=406). Jautājums anketā: Novērtējiet, lūdzu, cik pietiekami ir finanšu resursi Jūsu organizācijas darbībai un attīstībai! Piezīme 1: dati attiecas uz pilsoniskās sabiedrības BN. Piezīme 2: grafikā nav attēlotas atbildes "Grūti pateikt".

Aptaujā organizāciju pārstāvji tika lūgti arī norādīt, kādām aktivitātēm, vajadzībām organizācijai šobrīd ir visgrūtāk piesaistīt finansējumu. Absolūtais **vairākums aptaujāto snieguši atbildes, ka visproblemātiskāk šobrīd ir piesaistīt finansējumu pamatdarbības nodrošināšanai** (darba algām, administratīvajām izmaksām, tekošajiem izdevumiem).

Ņemot vērā, ka atbalsts no valsts budžeta līdzekļiem ir ļoti ierobežots, alternatīva ir finansējuma piesaiste no Eiropas Savienības Struktūrfondi, taču šis finansējums neparedz katrai Eiropas Savienības dalībvalstij garantētu kvotu, turklāt arī projektu nosacījumi ir smagnēji, kas tikai dažām biedrībām un nodibinājumiem ļauj būt spējīgam konkurēt ar citu valstu organizācijām, kuru kapacitāte un resursi ir stipri lielāki. To apliecina arī jaunākie dati, ko sniedza Kultūras ministrija 2022. gada 28. septembra NVO un Ministru kabineta sadarbības memoranda īstenošanas padomes sēdē⁵, informējot, ka programmā "Pilsoņi, vienlīdzība, tiesības un vērtības" iesniegti 2067 projekti, atbalstīti – 787 projekti par 181,45 miljoniem eiro. Latvija piesaistījusi 1,01 miljonu eiro, Latvijas organizācijas kā vadošie partneri ir tikai 2 projektos.

Lai novērstu turpmāku finansējuma samazināšanos, kas savukārt, novājina pilsonisko sabiedrību, būtu rekomendējams:

- 1) atbildīgajai valsts pārvaldes institūcijai par pilsonisko sabiedrību veikt esošo un potenciālo finansējumu avotu kartēšanu, apkopojot informāciju par esošajiem un potenciālajiem finansējuma avotiem biedrībām un nodibinājumiem, kā arī identificēts, kādām jomām, lokācijas vietas un citu parametru organizācijām ir pieejams finansējums un kurām nav, tādējādi radot politikas veidotājiem skaidru kopainu par pieejamiem finanšu līdzekļiem

⁵ Sēdes ieraksts skatāms šeit: <https://www.youtube.com/watch?v=qLkClKRiP9g>

pilsoniskajai sabiedrībai, lai efektīvāk varētu plānot, kādas atbalsta programmas ir nepieciešamas;

2) nodrošināt valsts budžeta līdzekļu pieejamību pilsoniskās sabiedrības attīstībai dažādām sabiedrības grupām, tai skaitā iespēja piesaistīt ārvalstu finansējumu. Tas sasniedzams, īstenojot šādas aktivitātes:

- ieviest mērķtiecīgu pilsoniskās sabiedrības attīstības politiku, atvēlot pastāvīgu valsts budžeta finansējumu pilsoniskās sabiedrības kapacitātes un sabiedrības iesaistes demokrātiskos procesos stiprināšanai;
- veicināt programmas "Nacionālais NVO fonds" pakāpenisku papildus resursu pieaugumu vismaz 5 miljonu eiro apmērā no valsts pamatbudžeta;
- ieviest Līdzfinansējuma programmu, nodrošinot biedrību un nodibinājumu līdzdalību Eiropas Komisijas, starptautisko organizāciju vai ārvalstu fondu atbalsta programmās, piesaistot ārvalstu finansējumu;
- leviest sabiedrības drošumspējas jeb "no apakšas uz augšu" iniciatīvu programma, lai uzlabotu sociālo situāciju, stiprinātu cilvēkkapitālu un vienlaikus tautsaimniecības attīstību, jāparedz un jāatbalsta sabiedrības virzītas attīstības iniciatīvas, veidojot labvēlīgu vidi dzīvošanai, uzņēmējdarbībai un ekonomikas attīstībai;
- izstrādātas jaunas atbalsta programmas brīvprātīgā darba veicināšanai, sabiedriskajam monitoringam, sabiedrības noturībspējai, mobilizēšanai, filantropijas veicināšanai un citas, kas atbalsta tādas iniciatīvas, kuras šobrīd nesedz neviena vai nepilnvērtīgi sedz esošās programmas;

3) Pilnveidot esošo finansēšanas modeli un/vai izstrādāt piedāvājumu jaunu modeļu ieviešanai, to vidū:

- izstrādāt piedāvājumu ziedošanas sistēmas uzlabojumiem Latvijā, nodrošinot labvēlīgu tiesisko vidi privātpersonu un juridisko personu motivēšanai ziedot, tai skaitā, izstrādājot ekonomiskos stimulus – Uzņēmuma ienākumu nodokļa un ledzīvotāju ienākumu nodokļa atlaides par veiktajiem ziedojumiem;
- izstrādāt priekšlikumus jauniem finanšu avotiem – pārtikas un pakalpojumu ziedojumi, iedzīvotāju ienākuma nodokļa (IIN) nodošana biedrībām un nodibinājumiem, mantojumi, valstij nevajadzīgās mantas nodošana biedrībām un nodibinājumiem.

4) Veicināt vienlīdzīgu attieksmi pret biedrībām un nodibinājumiem finansēšanas mehānismos, tai skaitā, nodrošinot vienādu pieeju investīcijām visiem, neizslēdzot no saņēmēju loka biedrības un nodibinājumus, partnerību finanšu instrumenta plānošanā, ieviešanā un uzraudzībā, un ieviešot sociāli atbildīgus publiskos iepirkumus.

5) Nodrošināt caurspīdīgu, uz skaidri noteiktiem kritērijiem balstītu publiskā finansējuma pārdali jeb nodrošināt sabiedrības līdzdalību un uzraudzību par publisko finansējumu. Lai veicinātu to, ka publiskais finansējums tiek pārdalīts, ievērojot vienlīdzības, caurskatāmības un tiesiskās paļāvības principus, nepieciešams monitorēt ieviešanas rezultātus, piemēram, gada ietvaros nosakot finansējuma saņemšanas mērķi, finansējuma pārdales mehānismu un tiesisko pamatojumu. Savukārt, lai veicinātu biedrību un nodibinājumu ilgtspēju, kā arī sabiedrības vajadzībās balstītu budžeta sastādīšanas procesu, nepieciešams nodrošināt nevalstiskajām organizācijām iespējas sniegt priekšlikumus budžeta veidošanas procesā un it īpaši tādus, ko nozaru ministrijas nevirza kā to prioritātes, un nevalstiskā sektora horizontālo jautājumu un pārnozarisko jautājumu prioritāšu virzīšana notiek centralizēti.

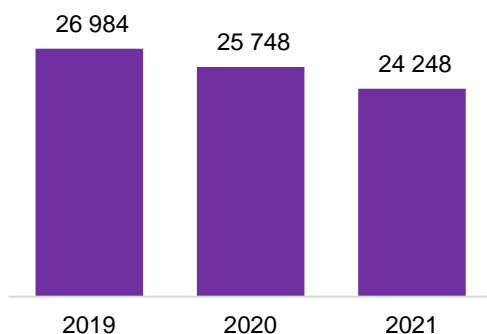
7. Cilvēkresursi

Biedrībās un nodibinājumos 2021. gadā bijušas **nodarbinātas kopumā 24 248 unikālās personas**. Pēdējo trīs gadu periodā **nodarbināto personu skaits ik gadu ir sarucis par aptuveni 5 %**. Tai pat laikā

pēdējo trīs gadu laikā ik gadu par aptuveni 5 % ir palielinājies tādu personu skaits, kurām vienīgais ienākumu avots ir NVO sektors. Ja 2019. gadā šādu personu bija 7 244, tad 2021. gadā jau 8 072. Jāuzsver, ka šie dati iekļauj jebkuras nodarbinātības formas, ne tikai darba ņēmēja statusu. Šādā aspektā būtiski, ka **tikai 15 % biedrību un nodibinājumu savos gada pārskatos uzrāda darba ņēmējus**, un šis īpatsvars rādītājs pēdējos trīs gados nav mainījies. Tātad **kopumā ir samazinājies iesaistīto cilvēkresursu skaits un tikai neliela daļa organizāciju spēj algot darbiniekus pastāvīgi.**

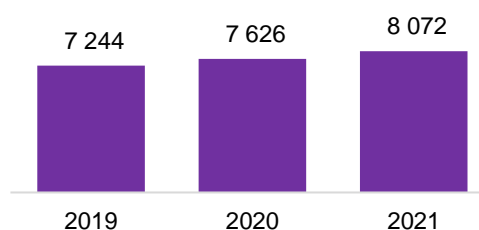
Grafiks 8. Kopējais darba ņēmēju skaits (unikālās personas) biedrībās un nodibinājumos.

Datu avots: Valsts ieņēmumu dienests.

Grafiks 9. Kopējais nodarbināto skaits (unikālās personas), kuriem vienīgais ienākumu avots ir nodarbinātība NVO sektorā.

Datu avots: Valsts ieņēmumu dienests. Piezīme: Personas, kuras ienākumus konkrētajā laika periodā guvušas tikai NVO sektorā (vienā vai vairākās organizācijās)

Pilsoniskās sabiedrības organizāciju aptaujā **49 % organizāciju atzīst, ka tām pietrūkst algoti darbinieki, 45 % norāda, ka pietrūkst brīvprātīgo pamatdarbībā, 41 % – pro bono atbalsts no speciālistiem un ekspertiem, bet 38 % – brīvprātīgie organizācijas aktivitātēs.** Tai pat laikā **46 % organizāciju apgalvo, ka brīvprātīgie aktivitātēs tām ir pietiekami un 36 % novērtē, ka brīvprātīgo ir pietiekami arī pamatdarbībā.** Savukārt algoto darbinieku pietiekamību atzīst tikai 24 % organizāciju. Tādējādi secināms, ka **būtiskākās nepilnības ir tieši algoto darbinieku aspektā un dažādu ekspertu un speciālistu pieejamībā.**

Algoto darbinieku trūkumu izteiktāk izjūt organizācijas jaunatnes un veselības jomā, kā arī tās, kuru darba stāžs nepārsniedz trīs gadus. Brīvprātīgo nepietiekamību vairāk izjūtušas organizācijas veselības, izglītības un zinātnes jomās, un tās, kuras darbojas ne vairāk kā piecus gadus, it īpaši vietējā līmenī strādājošās. Kopumā novērojams, ka jaunatnes, veselības, izglītības un zinātnes jomas ir tās, kur organizācijas visvairāk norāda par cilvēkresursu trūkumu. Tāpat cilvēkresursu nepietiekamību biežāk norādījušas jaundibinātās organizācijas un tās, kuru darba pieredze ir mazāka nekā trīs gadi.

Grafiks 10. Pilsoniskās sabiedrības organizāciju vērtējums par cilvēkresursu pietiekamību, %.

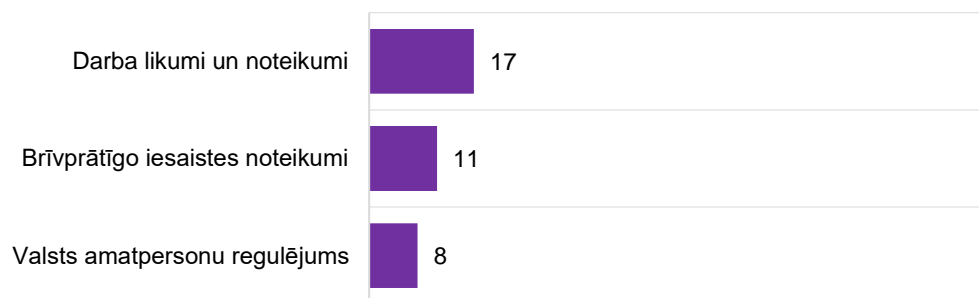
Datu avots: pilsoniskās sabiedrības organizāciju aptauja (n=406). Jautājums anketā: Novērtējiet, lūdzu, cik pietiekami ir cilvēkresursi Jūsu organizācijas darbībai un attīstībai! Piezīme 1: dati attiecas uz pilsoniskās sabiedrības BN. Piezīme 2: grafikā nav attēlotas atbildes "Grūti pateikt".

Daļa organizāciju aptaujā kā darbības šķēršļus bija norādījušas vairākus aspektus, kas saistīti ar cilvēkresursiem: **17 % norādījušas, ka to darbību traucē darba likums un noteikumi**, 11 % kavēklis ir brīvprātīgo iesaistes noteikumi, bet 8 % valsts amatpersonu regulējums. Tātad **daļai organizāciju cilvēkresursu piesaistes problēmas rada tieši tiesiskais regulējums**.

Grafiks 11. Pilsoniskās sabiedrības organizāciju darbības būtiskākie kavēkļi cilvēkresursu aspektā, %.

Datu avots: pilsoniskās sabiedrības organizāciju aptauja (n=406). Jautājums anketā: Kas no minētā ir būtisks kavēklis Jūsu organizācijas darbībai un attīstībai? Piezīme: iekļauti tikai tie kavēkļi, kas attiecas uz cilvēkresursu kapacitāti. Piezīme: dati attiecas uz pilsoniskās sabiedrības BN.

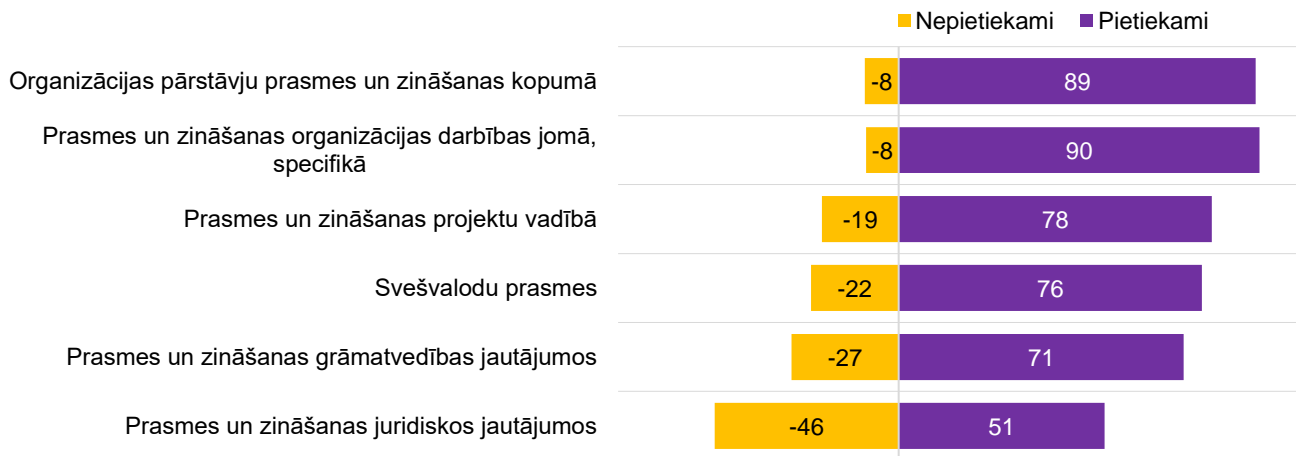
8. Prasmis un zināšanas

Organizācijas savu pārstāvju prasmes uz zināšanas vērtē izteikti pozitīvi – 89 % biedrību un nodibinājumu uzskata, ka to pārstāvju prasmes un zināšanas ir pietiekamas sekmīgai organizācijas darbībai. Atsevišķos aspektos gan sniegti arī kritiskāki vērtējumi. **19 % organizāciju novērtē, ka to darbiniekiem ir nepietiekamas prasmes un zināšanas projektu vadībā**, bet **22 % norāda, ka nepietiekamas ir svešvalodu prasmes**. Savukārt, 27 % kritiski vērtē prasmes un zināšanas grāmatvedības jautājumos, bet 46 % juridiskos jautājumos. Tādējādi – **kopumā prasmes un zināšanas tiek vērtētas izteikti pozitīvi, bet kritiskākus vērtējumus sniedzot tikai par specifiskām zināšanām un prasmēm**.

Kritiskākus savu darbinieku prasmju un zināšanas vērtējumus sniedz organizācijas jaunatnes, sociālā atbalsta jomās, kā arī jaundibinātās un tās, kuru darbības pieredze nav ilgāka par 5 gadiem. Tāpat novērojams, ka zināšanu nepietiekamību izteikti biežāk atzīst lokālā mērogā strādājošās organizācijas.

Grafiks 12. Pilsoniskās sabiedrības organizāciju vērtējums par prasmju un zināšanu pietiekamību, %.

Datu avots: pilsoniskās sabiedrības organizāciju aptauja (n=406). Jautājums anketā: Novērtējiet, lūdzu, cik pietiekamas Jūsu organizācijas darbībai un attīstībai ir tās pārstāvju prasmes un zināšanas! Piezīme 1: dati attiecas uz pilsoniskās sabiedrības BN. Piezīme 2: grafikā nav attēlotas atbildes "Grūti pateikt".

Aptaujā organizāciju pārstāvji tika lūgti norādīt, kādas tieši prasmes un zināšanas to darbiniekiem būtu papildus nepieciešamas. **Visbiežāk norādīts uz nepieciešamību pēc šādā papildu apmācībām:**

- digitālās prasmes, digitālās tehnoloģijas;
- svešvalodas;
- projektu sagatavošana, projektu rakstīšana, projekta ideju izstrāde;
- grāmatvedība;
- juridiskās zināšanas;
- mārketinga, sabiedriskās attiecības (PR), komunikācijas prasmes.

Apmācības, tai skaitā bezmaksas, tiek plaši piedāvātas biedrībām un nodibinājumiem, kā arī valsts un pašvaldību iestādēm, taču, ņemot vērā aptaujas datus, var secināt, ka tās ir nepietiekamā apjomā, nepiemērotā laikā vai formātā, kas apgrūtina to apmeklējumu, vai ir neapmierinošā kvalitātē. Savukārt tādās jomās kā grāmatvedība un juridiskie jautājumi, visticamāk nepieciešamību var skaidrot, ar regulārajām izmaiņām normatīvajos regulējumos, uz ko norāda organizācijas, kā uz vienu no būtiskākajiem šķēršļiem to darbībai.

Norāde par svešvalodu mācību nepieciešamību saistās ar arvien pieaugušo biedrību un nodibinājumu lomu pilsoniskajā diplomātijā pārstāvēt Latvijas pilsoniskās sabiedrības intereses dažādos starptautisko formātos. Apzinoties pilsoniskās diplomātijas nozīmīgumu, lai veicinātu efektīvāku Latvijas organizāciju darbību starptautiskā līmenī, nepieciešams rast risinājumu, kā atbalstīt Latvijas organizāciju pārstāvju dalību starptautiskajos tīklos un pasākumos, kuros var pārstāvēt un virzīt Latvijas prioritātes, un stiprināt to kapacitāti, tai skaitā svešvalodas prasmes. Tā piemēram, Valsts administrācijas skola nodrošina mācību kursus valsts pārvaldes un pašvaldībās nodarbinātiem, ar mērķi pilnveidot mācību dalībnieku komunikatīvo kompetenci angļu valodā. Būtu veicināms, ka sadarbības partneriem, kas nodrošina pilsonisko diplomātiju, arī ir piekļuve šādiem kursiem. Līdzīgs process saskatāms sadarbības līgumā par franču valodas apguvi, lai veicinātu Latvijas pārstāvju efektīvāku līdzdalību Eiropas Savienības struktūrvienībās.

9. Informācijas pieejamība

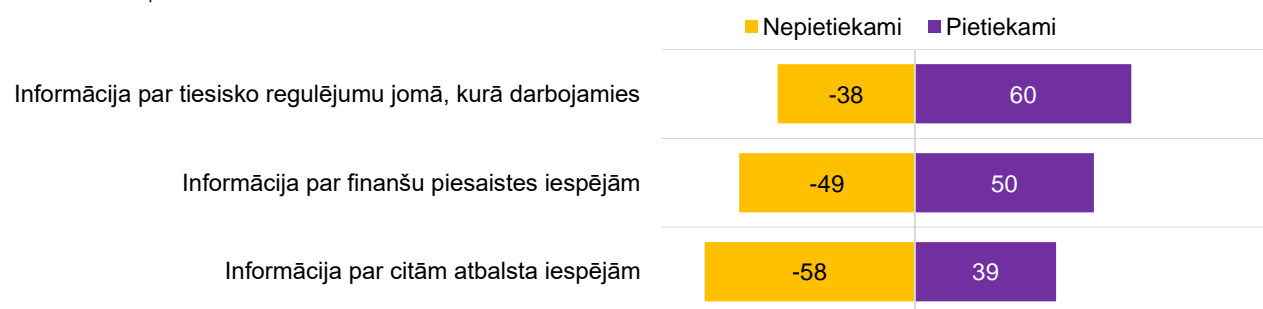
Informācijas pieejamību biedrības un nodibinājumi vērtē neviennozīmīgi. **60 % novērtē, ka informācija par tiesisko regulējumu darbības jomā ir pietiekama, tai pat laikā 38 % apgalvo, ka tā ir nepietiekama.** Savukārt attiecībā uz informācijas pieejamību par finanšu un citām atbalsta iespējām organizāciju

vērtējumi ir izteikti kritiski. 49 % novērtē, ka viņiem nav pieejama informācija par finanšu piesaistes iespējām un 58 % novērtē, ka nav pieejama informācija par citām atbalsta iespējām.

Informācijas nepietiekamību par savas darbības jomas tiesisko regulējumu izteikti biežāk atzīst organizācijas kultūras un jaunatnes jomās, kā arī jaundibinātās un tās, kuru darba pieredze nepārsniedz trīs gadus, it īpaši tās, kas strādā lokālā vai reģionālā līmenī. Savukārt informācijas nepietiekamību par atbalsta iespējām izteikti biežāk atzīst organizācijas sporta un veselības jomās, kā arī jaundibinātās un tās, kuru darbības pieredze nepārsniedz 5 gadus. Informācijas pieejamību par atbalsta iespējām kritiskāk vērtējušas nevalstiskās organizācijas, kas strādā ar tādām mērķgrupām kā bērni, diaspora, seniori, vietējie iedzīvotāji, sociāli mazaizsargātās personas.

Grafiks 13. Pilsoniskās sabiedrības organizāciju vērtējums par informācijas pietiekamību, %.

Datu avots: pilsoniskās sabiedrības organizāciju aptauja (n=406). Jautājums anketā: Novērtējiet, lūdzu, vai Jums ir pietiekama informācija, kas ir būtiska Jūsu organizācijas darbībai un attīstībai! Piezīme 1: dati attiecas uz pilsoniskās sabiedrības BN. Piezīme 2: grafikā nav attēlotas atbildes "Grūti pateikt".

Aktīvas sabiedrības līdzdalības priekšnosacījumi ir indivīdu vēlme līdzdarboties lēmumu pieņemšanas procesos, zināšanas un prasmes, kā to īstenot, kā arī informācijas pieejamība. Lai tiktu sekmēta informācijas pieejamība un sabiedrības līdzdalība demokrātiskos procesos, ir pieņemti virkne normatīvo aktu, to vidū Informācijas atklātības likums un Ministru kabineta noteikumi, kas paredz, ka sabiedrība ir jāiesaista normatīvo aktu projektu izstrādē un publiskajai pārvaldei ir jānodrošina informācijas pieejamība interneta vietnēs.

Attiecībā uz informācijas pieejamību, nepieciešams nošķirt informācijas saturu no komunikācijas kanāliem, kas savukārt ietekmē to, kas ir veiksmīgākie kanāli, lai nodotu informāciju sabiedrībai. Latvijas Pilsoniskajai aliansei, rīkojot iedzīvotāju diskusijas 2020. gada rudenī⁶, sarunu rezultātā izkristalizējās vairāki secinājumi, kas būtu jāņem vērā un visticamāk skaidro 2022. gadā veiktās Pilsoniskās sabiedrības biedrību un nodibinājumu aptaujas rezultātus:

- sociālie tīkli, mediji, pašvaldību drukātie izdevumi ir uzskatāmi par komunikācijas kanāliem, bet pašvaldību tīmekļa vietnes "Sabiedrības līdzdalības" sadaļa ir kā krātuve/platforma, kur vienuviet pieejama visa nepieciešamā informācija;
- informācijai jābūt viegli pieejamai, pārskatāmai un savlaicīgai;
- jānodrošina dažādu informācijas nodošanas kanāli, atbilstoši mērķa grupai un tās paradumiem, un mērķa grupai atbilstošā valodā;
- informācijai jābūt objektīvai un politiski neitrālai;
- informācijas nodošanas kanāli skatāmi plašākā nozīmē – tikšanās ar iedzīvotājiem, pašvaldību pārstāvju līdzdalības neformālos pasākumos, utml;
- veicināmi aktīvo nevalstisko organizāciju informatīvie izdevumi.

Lai veicinātu informācijas pieejamību sabiedrībai par līdzdalības iespējām, jaunākais valsts pārvaldes risinājums ir Vienotais tiesību aktu projektu izstrādes un saskaņošanas portāls jeb TAP portāls, kurš paredz uzlabot sabiedrības līdzdalības vidi tiesību aktu projektu jaunrades procesā, kā arī lēmumu pieņemšanas procesa modernizēšanu, nodrošinot efektīvāku, caurspīdīgu un ātrāku tiesību aktu projektu izstrādes un saskaņošanas procesu. TAP portāls ir digitāla informācijas sistēma. Tajā vienuviet tiek izstrādāti, saskaņoti un apstiprināti tiesību aktu projekti, kas tiek virzīti uz valdību. Šajā portālā

⁶ https://nvo.lv/uploads/zinojums_sabiedrības_līdzdalībafin123.pdf

ikviens var sekot līdzi tiesību aktu attīstības stadijām un vērot arī to izskatīšanu Ministru kabineta sēžu atklātajā daļā – gan tiešraidēs, gan video arhīvos. Būtiski norādīt, ka TAP portāls neiekļauj Saeimas un pašvaldību līmeņus, tādēļ šo līmeņu informācija par sabiedrības līdzdalību vēl joprojām ir fragmentēta.

10. Publiskais tēls

Pilsoniskās sabiedrības organizāciju publiskais tēls kopumā vērtējams kā pozitīvs un, šķietami, sabiedrība arvien vairāk atpazīst un novērtē pilsoniskās sabiedrības organizāciju aktivitātes, it īpaši pēdējo gadu krīžu pārvarēšanā un palīdzību sniegšanā tiem, kam klājas grūtāk. Tāpat galvenokārt amatpersonas un politiķi arvien vairāk novērtē pilsoniskās sabiedrības nozīmīgumu valsts attīstībā. Par to liecina arī tendence pēdējos gados arvien lielākam skaitam pilsoniskās sabiedrības pārstāvju saņemt valsts augstākos apbalvojumus.

Pilsoniskās sabiedrības organizācijas, lai informētu par savu darbību un sniegtu viedokļus, plaši izmanto sociālos medijus, retāk tiek izmantotas preses relīzes, mediju brokastis un viedokļu rakstus. Taču tas lielā mērā skaidrojams ar faktu, ka lielākoties organizācijām ir cilvēkresursu iztrūkums, tai skaitā profesionāli sabiedrisko attiecību speciālisti, kas īsteno organizācijas publicitātes aktivitātes. Visbiežāk organizāciju vadītāji paši veido un uztur organizācijas publisko tēlu.

Aktīvas darbības rezultātā, it īpaši krīžu pārvarēšanā, šķietami, arvien plašāk mediji atspoguļo arī organizācijas vietējās un nacionālā mēroga iniciatīvas, kā arī pilsoniskās sabiedrības pārstāvji tiek iekļauti kā eksperti daudzos rakstos laikrakstos un žurnālos, kā arī TV un radio programmās. Tomēr, lai izvērtētu pilsoniskās sabiedrības organizāciju sektora publiskā tēla tendences, pētījuma ietvaros tika veikts mediju monitorings un publicitātes kvalitatīvā analīze, kas apkopo organizāciju publicitāti Latvijas drukātajos medijos, internetā un TV 2022. gada februārī un maijā. Aplūkotajā laika periodā NVO pieminētas 2337 materiālos. Veiktajam monitoringa darbam ir gadījuma analīzes raksturs, lai iegūtu konkrētu informāciju par NVO publisko tēlu, būtu nepieciešams veikt plašāku, detalizētāku analīzi, iekļaujot lielāku publikāciju laika periodu.

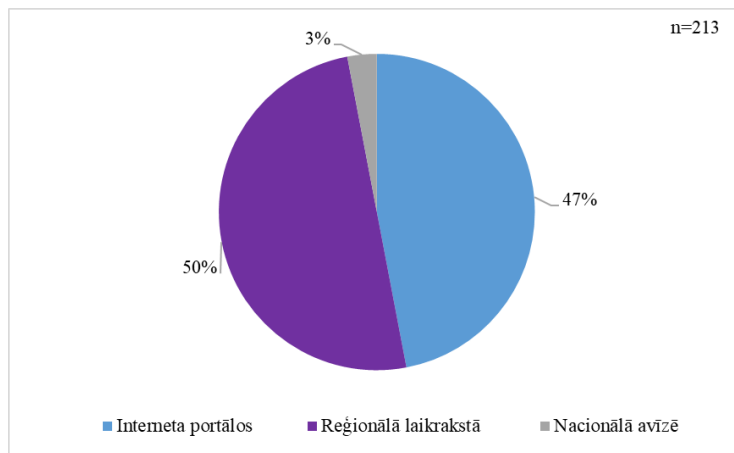
Publicitātes analīzē novērtēti šādi publicitātes aspekti:

- Kopējais publicitātes apjoms;
- Pilsoniskās sabiedrības pārstāvji kā eksperti;
- Publicitātes sadalījums dažādos medijos;
- Publicitātes tēmas;
- Publicitātes atspoguļojuma veids.

Kopsavilkums:

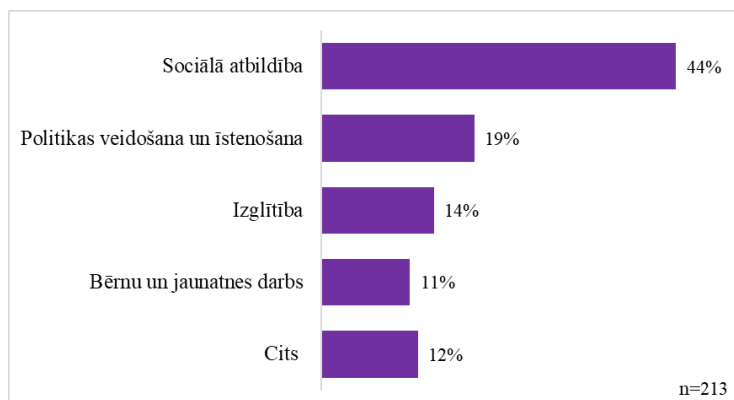
- 2022. gada februārī un maijā nevalstiskās organizācijas medijos minētas 2337 rakstos un sižetos.
- Kopumā no visām mediju vienībām identificēti 213 unikālie vienību gadījumi (publikācijas, kas nedublē saturu, un nav uzskatāmas par sabiedrisko attiecību materiālu).
- Analizētajās vienībās visbiežāk komentārus medijiem sniegusi Linda Jākobsons (Gribu palīdzēt bēgļiem) un Kristīne Zonberga (Latvijas Pilsoniskā alianse).
- Nevalstisko organizāciju darbība tiek aplūkota visdažādākajos medijos. Vērojama sadrumstalotība, tāpēc izteikta interneta portāla, nacionālā vai reģionālā laikraksta izvirzīšanās vadībā netiek identificēta. Tai pat laikā vērojams, ka iepriekš minēto 213 unikālo vienību ietvaros 50% no mediju rakstiem publicēti kopumā dažādās reģionālajās avīzēs, laikrakstos (piemēram, Zemgales Ziņas, Druva, Liesma, Ezerzeme u.c.), 47% - interneta portālos, mediju platformās (piemēram, Delfi.lv, Jauns.lv, Nra.lv, Lsm.lv), un tikai 3% - nacionālā avīzē (piemēram, Diena).

Grafiks 14. NVO pieminēšanas biežums mediju platformās

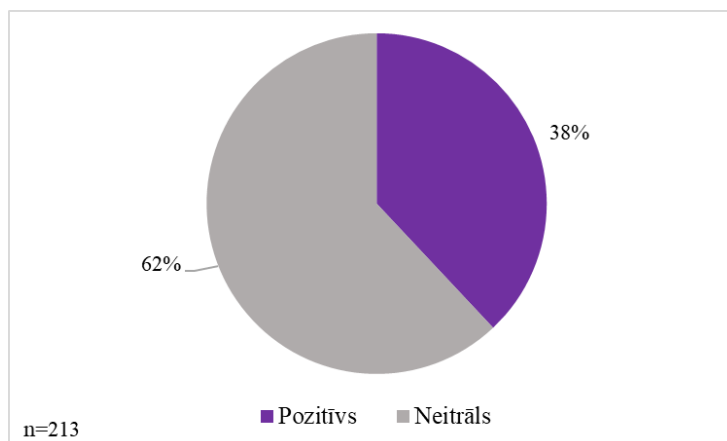
- Populārākās tēmas, ar kurām saistībā medijos minētas nevalstiskās organizācijas, bijušas: sociālā atbildība, līdzdalība (44%); politikas veidošana un īstenošana (19%); izglītība (14%); bērnu un jaunatnes darbs (11%). Savukārt 12% gadījumos tika apskatītas citas, savstarpēji nesaistītas tēmas, piemēram, apskatot NVO finansējuma piesaistes iespējas, informējot par reģionos aktuālajiem NVO projektiem, publicējot konkrētu nevalstisko organizāciju aktuālo informāciju u.tml.

Grafiks 15. Populārākās tēmas NVO pieminēšanas gadījumos

- Visbiežāk (62% gadījumu) nevalstiskās organizācijas medijos minētas neitrālā kontekstā, savukārt pārējos gadījumos (38%) tās ir minētas pozitīvā kontekstā.

Grafiks 16. NVO pieminēšanas konteksts.

Apskatot medijos pieejamo informāciju par pilsoniskās sabiedrības organizāciju darbību, secināms, ka nevalstiskās organizācijas **galvenokārt tiek atspoguļotas līdzdalības kontekstā Latvijā un starptautisku aktuālu problēmjaudājumu risināšanā**. To vidū populārākie problēmjaudājumi pārskata periodā bijuši: bērni, kuri dzīvo nelabvēlīgos apstākļos, seniori, personas, kas cietušas vardarbībā. Tik pat būtiska nozīme medijos bijusi arī darbam ar jaunatni, kas skaidrojams arī ar to, ka 2022. gads ir Eiropas Jaunatnes gads. Šajā kontekstā pilsoniskās sabiedrības organizāciju loma izpaužas kā jaunatnes līdzdarbošanās iespējas, brīvā laika pavadīšanas alternatīva, t.sk. aktīva darbība dažādu pilsonisko aktivitāšu īstenošanā. Jaunatnes tēmas kontekstā publikācijās nereti vērojami aicinājumi pieteikties dažādiem finansējuma konkursiem.

Ņemot vērā šī gada februāra beigās Krievijas militāro iebrukumu Ukrainā, mediju telpā īpaši bieži vērojami raksti, kuros pilsoniskās sabiedrības organizācijas aicina iedzīvotājus palīdzēt Ukrainas bēgļiem un ziedot resursus Ukrainas militārajiem spēkiem. Šī procesa ietvaros tika dibinātas arī jaunas biedrības, kuru darbība un aicinājumi līdzdarboties aktualizēta vairākos publikāciju materiālos.

Apskatītajās publikācijās vērojams, ka **pilsoniskās sabiedrības loma saturā dominē sekundāri**, respektīvi, organizācijas tiek pieminētas partnerības kontekstā. Nereti šī partnerība tiek pieminēta visai daļēji, piemēram, valsts iestādēm, norādot, ka notikušas konsultācijas ar pilsonisko sabiedrību.

Tai pat laikā, organizāciju radītajos publikācijas materiālos redzams, ka tās aktualizē jautājumus pēc būtības. Piemēram, pārskata periodā bijušas daudz publikācijas, lai aktualizētu cilvēktiesību problemātiku, to vidū viendzimuma pāru aktuālās tiesiskās problēmas un aktualizējot cilvēku ar funkcionāliem traucējumiem, migrantu iekļaušanas problemātiku.

Tāpat vērojama tendence, ka pilsoniskās sabiedrības organizācijas veic arī **izglītojošas funkcijas**, kā sadarbības partneri, piemēram, izstrādājot informatīvus izglītības materiālus, informējot par drošības jautājumiem, piedāvājot digitālo prasmju pilnveidošanu.

Skatot šīs iepriekš aptvertās mediju telpas tēmas un pilsoniskās sabiedrības pieminēšanas kontekstus, secināms, ka pilsoniskās sabiedrības organizācijām ir potenciāls sniegt risinājumus dažādu sabiedrības grupu interešu un risinājumu aktualizēšanā, sociālo, izglītības, politikas jautājumu un problēmu risināšanā. Un, šķietami, kopumā mediju monitoringa apskatītie materiāli liecina par pozitīvu pilsoniskās sabiedrības tēlu. Analīzē ietvertajos materiālos netika novērots, ka kādā no publikācijām būtu tieša, negatīva vai, piemēram, uzbrūkoša attieksme sektoram.

11. Infrastruktūra (telpas, transports, u.tml.)

Valsts un pašvaldību iespējas atbalstīt biedrības un nodibinājumus ir tiesiski neregulētas dažādos normatīvajos aktos. Pārskatot tos, jāsecina, ka normatīvais regulējums šajā jomā sniedz plašu izvēles brīvību un nosaka tikai neredzamus ierobežojumus.

Likums "Par pašvaldībām" (arī jaunais Pašvaldību likums) nosaka to, ka pašvaldība var pieņemt saistošos noteikumus, lai nodrošinātu pašvaldības autonomo funkciju un brīvprātīgo iniciatīvu izpildi. Lai gan likumā „Par pašvaldībām” autonomo funkciju sarakstā nav tieši minētas nevalstiskās organizācijas, daļā no minētajām funkcijām darbojas tieši organizācijas, piemēram, izglītības, kultūras, sporta, veselības vai sociālās palīdzības jomā, tāpēc pašvaldības var uzticēt uzdevumu biedrībām un nodibinājumiem.

Valsts pārvaldes iekārtas likumā attiecībā uz valsts atbalsta sniegšanas iespējām biedrībām un nodibinājumiem, būtiskākās normas ir tās, kuras regulē publisko tiesību līgumu slēgšanu, tai skaitā deleģēšanas un līdzdarbības līgumus. Līdzdarbības līgumu mērķis ir nodrošināt valsts pārvaldes uzdevumu efektīvāku izpildi, veicinot sabiedrības iesaistīšanu valsts pārvaldē, tas ir nevalstiskās organizācijas tiek pilnvarotas veikt noteiktas darbības līdzdarbības līgumā, turklāt pilnvarojums neietver tiesības pieņemt vai sagatavot pārvaldes lēmumus. Savukārt uz deleģējuma līguma pamata valsts pārvalde deleģē veikt kādu uzdevumu, ar likumu vai Ministru kabineta noteikumiem. Respektīvi, attiecīgajā normatīvajā aktā jau nosaka veicamos uzdevumus. Tomēr praksē ir identificētas problēmas

saistībā ar deleģēšanas un līdzdarbības līgumiem. Lai veicinātu valsts un pašvaldību atbalstu biedrībām un nodibinājumiem šādā formātā, nepieciešams:

- novērst administratīvo slogu, slēdzot deleģējumu un līdzdarbības līgumus, izvēloties atbilstošāko pretendentu un citas saistošās procedūras;
- pilnveidot un standartizēt valsts pārvaldes uzdevumu deleģēšanas mehānismus;
- skaidri noteikt, kādi valsts pārvaldes uzdevumi ir deleģējami privātpersonām un kādi nav, lai izvairītos no tā, ka pastāv atšķirīga likumu normu interpretācija valsts un pašvaldību iestādēs, kas praksē radījis situācijas, ka it īpaši pašvaldības izvairās no uzdevumu deleģēšanas prakses;
- izstrādāt standarta (parauga) deleģējuma līguma formu;
- izstrādāt uzraudzības kārtību un kvalitātes pārbaudes kritērijus valsts pārvaldes deleģēto uzdevumu izpildē;
- pārskatīt piešķiramā finansējuma apjoma aprēķināšanas prakses atbilstību deleģētā uzdevuma īstenošanas saturam un faktiskajām izmaksām.

Likuma "Par valsts un pašvaldību finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanu" iekļauta norma, kas sniedz tiesības publiskas personas institūcijai (valsts pārvaldes iestādes) nodot valsts mantu bezmaksas lietošanā sabiedriskā labuma organizācijai vai sociālajiem uzņēmumiem.

Būtiski uzsvērt, ka likuma 5. panta 2.1. punkts ietver arī valsts un pašvaldību tiesības piešķirt telpas bezatlīdzības lietošanā sabiedriskā labuma organizācijām un sociālajiem uzņēmumiem. Tomēr likums skaidri nedefinē procedūru, kādā būtu jāizvēlas un jāpiešķir šāds atbalsts.

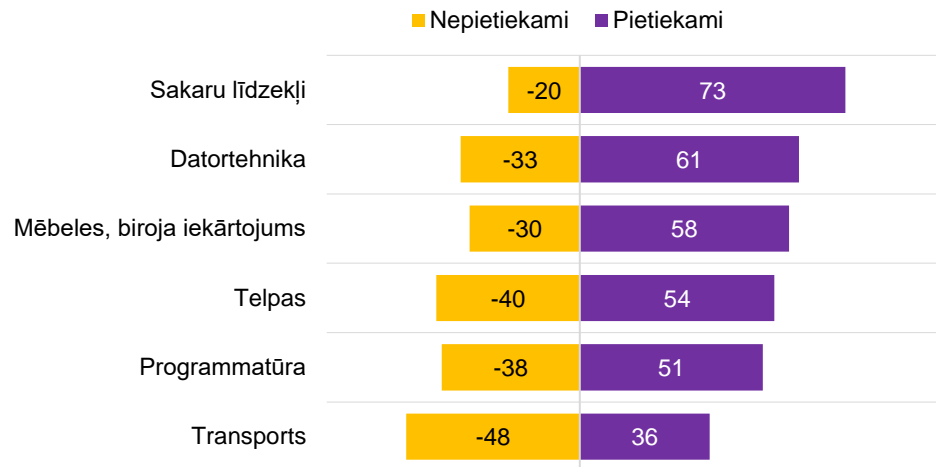
Valstij nevajadzīgās mantas nodošanas procedūra sabiedrisko labuma organizācijām un sociālajiem uzņēmumiem ir gana laikietilpīga, taču gadījumos, kad valsts iestādei nav zināms konkrēts potenciālais saņēmējs, informācija tiek publicēta iestādes tīmekļa un Valsts nekustamie īpašumi tīmekļa vietnē. Divu nedēļu laikā pēc informācijas publicēšanas uz kustamo mantu var pieteikties citas valsts iestādes, kā arī biedrības un nodibinājumi un sociālie uzņēmumi.

Infrastrukturā pieejamību un pietiekamību organizācijas aptaujā **kopumā vērtē pozitīvi**. Tomēr jāuzsver, ka visās anketā iekļautajās kategorijās ir arī salīdzinoši liela daļa biedrību un nodibinājumu, kurām konkrētie resursi ir nepietiekami. Vislabāk organizācijas ir nodrošinātas ar sakaru līdzekļiem (73 % novērtē, ka pietiekami), datortehniku (61 %) un mēbelēm, biroja iekārtojumu (58 %). Savukārt **visvairāk kritisko vērtējumu aptaujā minēts par nodrošinājumu ar transportu** (48 % organizāciju apgalvo, ka tai ir nepietiekami transporta resursu, un tikai 36 %, ka pietiekami), **programmatūrām** (38 %), **telpām** (40 %).

Par infrastruktūras resursu nepietiekamību visbiežāk izteikušās **organizācijas, kas darbojas jaunatnes un sociālā atbalsta jomās, kā arī tās, kas strādā vietējā līmenī**.

Grafiks 17. Pilsoniskās sabiedrības organizāciju vērtējums par infrastruktūras pietiekamību, %.

Datu avots: pilsoniskās sabiedrības organizāciju aptauja (n=406). Jautājums anketā: Novērtējiet, lūdzu, vai Jūsu organizācijas darbībai un attīstībai ir pietiekami šādi infrastruktūras resursi! Piezīme 1: dati attiecas uz pilsoniskās sabiedrības BN. Piezīme 2: grafikā nav attēlotas atbildes "Grūti pateikt".

12. Sabiedrības pilsoniskā aktivitāte un līdzdalība

Būtisks biedrību un nodibinājumu resurss ir **sabiedrības interese un gatavība iesaistīties** – gan organizāciju ikdienas darba nodrošināšanā, gan kā brīvprātīgajiem konkrētās aktivitātēs, gan kā ziedotājiem organizāciju darbam un aktivitātēm. Jaunākie drošticamie dati par iedzīvotāju līdzdalību pieejami par 2018. gadu⁷ un 2020. gadu⁸. Tie raksturo situāciju pirms vīrusa Covid-19 pandēmijas un pandēmijas periodā.

2018. gada dati liecina, ka dažādās sabiedriskās līdzdalības formās iesaistīta neliela iedzīvotāju daļa. **Vides sakopšanas talkās piedalījušies 26 % iedzīvotāju** un līdz ar to tā ir populārākā sabiedriskās iesaistes forma. Jāuzsver gan, ka lielāko daļu no šī īpatsvara veido iesaistīšanās ikgadējā akcijā Lielā talka. Tātad tā ir vienas reizes līdzdalības prakse. **Brīvprātīgo darbu ārpus Lielās talkas veic tikai 8 % iedzīvotāju.** Aptuveni tik pat daudz cilvēku 2018. gadā bija ziedojuši naudu labdarībai (25 %). **Nevalstisko organizāciju darbā 2018. gadā bija iesaistījušies tikai 3 % iedzīvotāju.** Savukārt **vietējās kopienas aktivitātēs 5 % iedzīvotāju.**

Salīdzinot šos datus ar rādītājiem no 2020. gada pētījuma, novērojama **būtiska pandēmijas ietekme.** Piemēram, **vides sakopšanas talkās 2020. gadā bija piedalījušies tikai 15 % iedzīvotāju** (iepriekš – 26 %), citā brīvprātīgajā darbā 6 % (iepriekš – 8 %). To personu īpatsvars, kas ziedojuši naudu labdarībai, bija **samazinājies no 25 % līdz 12 %.** Interesanti, ka **vietējās kopienas apkaimēs iesaistīto īpatsvars nebija mainījies un joprojām bija 5 %.** Līdzdalība nevalstiskajās organizācijās bija samazinājusies no 3 % līdz 2 %.

⁷ Kultūras patēriņa un līdzdalības ietekmes pētījums. 2018. Kultūras ministrija. Pretendentu apvienība: Latvijas Kultūras akadēmija, Pētījumu centrs SKDS, Biedrība Culturelab. Pieejams:

https://www.km.gov.lv/sites/km/files/lka20zpc_kulturas20paterins20un20lidzdaliba2020181.pdf

⁸ Kultūras patēriņa un līdzdalības ietekmes pētījums. 2020. Kultūras ministrija. Latvijas Kultūras akadēmija, SIA „Analītisko pētījumu un stratēģiju laboratorija”, SIA „SKDS”. Pieejams:

<https://www.km.gov.lv/lv/media/11801/download>

Grafiks 18. Iedzīvotāju līdzdalība: pilsoniskā līdzdalība citu aktivitāšu kontekstā, 2020 vs 2018 %.

Datu un grafika avots: Kultūras patēriņa un līdzdalības ietekmes pētījums. 2020. Kultūras ministrija. Latvijas Kultūras akadēmija, SIA „Analītisko pētījumu un stratēģiju laboratorija”, SIA „SKDS”. Pieejams: <https://www.km.gov.lv/lv/media/11801/download>.

	2020	2018
AMATIERMĀKSĻA	8	10
Dziedu kori	3	5
Piedalos tautas deju kolektīvā	3	2
Piedalos amatiertheātrī	1	2
Piedalos vokālajā ansambļī	1	1
Piedalos etnogrāfiskajā ansambļī, folkloras kopā	1	0,5
Piedalos tautas mūzikas kolektīvā	0,4	0,4
Piedalos tautas lietīšķās mākslas kolektīvā	0,3	0,4
Piedalos pūtēju orķestrī	0,1	0,3
CITAS KULTŪRAS AKTIVITĀTES	23	28
Nodarbojos ar amatniecību, rokdarbiem	10	12
Nodarbojos ar fotografēšanu vai filmēšanu	9	13
Veicu radošu darbu ar datoru (mājas lapu izveide, dizaina veidošana, zīmēšana u.tml.)	5	3
Spēlēju kādu mūzikas instrumentu	4	4
Nodarbojos ar vizuālo mākslu (gleznoju, zīmēju u.tml.)	4	4
Rakstu dzeju, stāstus u.tml.	1	2
Piedalos moderno, mūsdienu deju kolektīvā	1	1
Piedalos mūzikas grupā	1	1
Esmu DJ (dīdžejs), radu mūziku datorā	1	0,4
CITAS AKTIVITĀTES	41	55
PIEDALOS VIDES SAKOPŠANAS TALKĀS	15	26
Piedalos sporta, aktīvās atpūtas aktivitātēs	13	17
ZIEDOJU NAUDU LABDARĪBAI	12	25
Papildīnu zināšanas un prasmes kursus, semināros, apmācībās	12	14
Apmeklēju interešu pulciņus, grupas, klubus	7	8
PIEDALOS LABDARĪBAS AKTIVITĀTĒS	7	9
VEICU BRĪVPRĀTĪGO DARBU	6	8
PIEDALOS VIETĒJĀS KOPIENAS AKTIVITĀTĒS	5	5
PIEDALOS NEVALSTISKO ORGANIZĀCIJU DARBĀ	2	3
Ziedoju naudu dažādiem projektiem (pūļa finansējums)	2	4
Piedalos politisko partiju darbā	1	0,4
Darbojos radošo industriju jomā, start-up kustībā	1	1

Jaunāki dati pieejami par 18-25 gadīgajiem jauniešiem. 2022. gada augustā Latvijas Kultūras akadēmija īstenoja jauniešu aptauju, lai analizētu jauniešu līdzdalības aktivitātes, tai skaitā pilsoniskās un sabiedriskās⁹. Šajā aptaujā secināts, ka visvairāk jauniešu bijuši iesaistīti tādā sabiedriskā aktivitātē kā naudas ziedošana labdarībai – to darījuši kopumā 35 % 18-25 gadīgo jauniešu. 13 % ir piedalījušies brīvprātīgajā darbā un 10 % vides sakopšanas talkās (kopā 23 %). Nevalstisko organizāciju darbā piedalās 12 % jauniešu, bet 11 % ņem dalību vietējās kopienas aktivitātēs. Lai gan šie dati uzrāda nedaudz lielāku jauniešu iesaisti nekā visiem iedzīvotājiem kopumā, tomēr arī šajā mērķgrupā sabiedriskā un pilsoniskā līdzdalība nav augsta.

⁹ Jauniešu dalība kultūras un radošajās aktivitātēs. Valsts pētījumu programmas projekta CARD “Kultūras kapitāls kā resurss Latvijas ilgtspējīgai attīstībai” ietvaros. Latvijas Kultūras akadēmija. 2022.

Grafiks 19. Jauniešu (18-25 g.v.) līdzdalība: pilsoniskā līdzdalība citu aktivitāšu kontekstā, 2022, %.

Datu un grafika avots: Jauniešu dalība kultūras un radošajās aktivitātēs. Valsts pētījumu programmas projekta CARD "Kultūras kapitāls kā resurss Latvijas ilgtspējīgai attīstībai" ietvaros. Latvijas Kultūras akadēmija, 2022.

Kopumā dati liecina, ka **iedzīvotāji labprātāk iesaistās netiešā veidā** (ziedojot naudu vai piedaloties atsevišķās akcijās), **nevis pašiem esot dalībniekiem organizācijās** vai regulāri piedaloties brīvprātīgajā darbā. Tas lielā mērā sasaucas ar organizāciju aptaujā iegūtajiem datiem (skatīt detalizētāk nākamajā nodaļā). **Kopumā 50 % organizāciju norāda, ka to darbību palīdzētu attīstīt papildu cilvēkresursi organizācijā**, 43 % – ka lielāka organizācijas biedru aktivitāte, 33 % – ka lielāka brīvprātīgo aktivitāte. Netieši visi šie aspekti norāda uz nelielu un nepietiekamu sabiedrības interesi un gatavību iesaistīties.

Iedzīvotāju gatavību līdzdarboties un iesaistīties sabiedriskās un pilsoniskās aktivitātēs lielā mērā determinē sociālā kapitāla rādītāji – uzticēšanās citiem cilvēkiem, gatavība sadarboties. Pētījumu centrs SKDS daudzu gadu garumā regulāri mēra sociālā kapitāla dažādus rādītājus. Šie dati¹⁰ liecina – **kopš 1998. gada Latvijas iedzīvotāju sociālais kapitāls ir būtiski pieaudzis** – ja 1998. gadā tikai 34 % novērtēja, ka lielākajai daļai cilvēku var uzticēties, tad 2021. gadā jau 46 %. Ilgtermiņā vērtējot, **izteikts un konsekvents savstarpējās uzticēšanās rādītāja pieaugums novērojams tikai vecuma grupā 45–54**, kamēr pārējās vecuma grupas rādītāji pa gadiem bijuši mainīgi. Atšķirīgas ir tendences arī apdzīvoto vietu aspektā. **Pilsētās ārpus Rīgas dzīvojošo vidū savstarpējās uzticēšanās rādītāji ir bijuši**

¹⁰ Šeit un turpmākajās rindkopās dati un interpretācija no izvērtējuma: Latvijas valsts simtgades programmas īstenošanas ietekmes izvērtējums par periodu no 2019.gada 1.janvāra līdz 2021.gada 1.decembrim. Izvērtējuma ziņojums. 2021. Kultūras ministrija. Personu apvienība: Latvijas Kultūras akadēmija, SIA „Analītisko pētījumu un stratēģiju laboratorija”. Pieejams: <https://www.km.gov.lv/lv/media/21713/download>

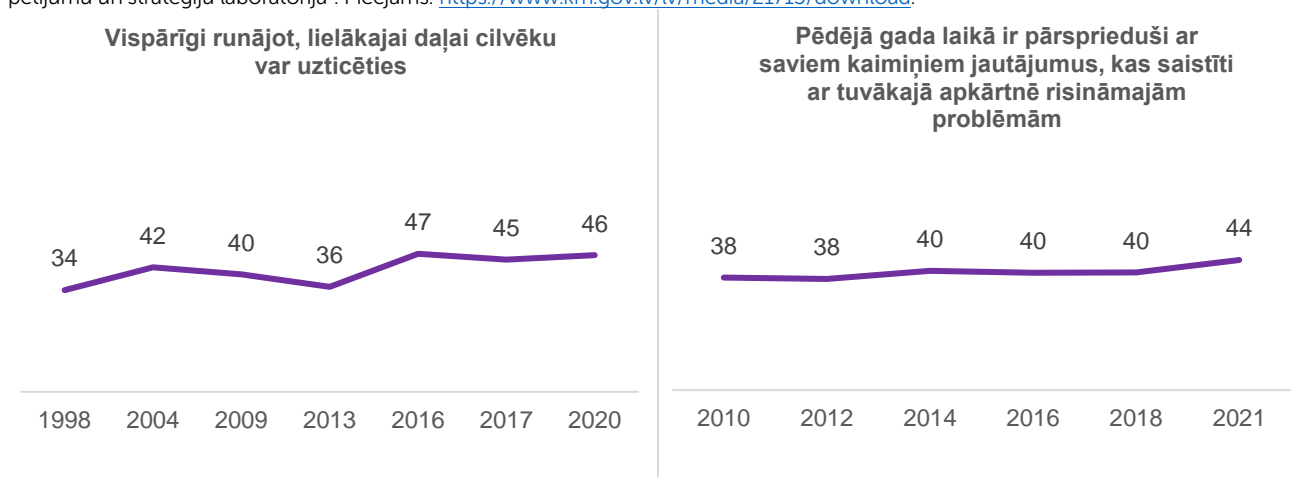
konsekventi pieaugoši (2020. gadā sasniedzot pat 56 % līmeni). Savukārt Rīgā dzīvojošo savstarpējā uzticēšanās ir samazinājusies (no 52 % 2016. gadā līdz 41 % 2020. gadā).

Iedzīvotāju sadarbību iespējams raksturot arī ar rādītājiem par to, cik lielā mērā iedzīvotāji veido un uztur kontaktus ar saviem tuvākajiem kaimiņiem dzīvesvietā, īpaši kopīgu aktivitāšu aspektā. 2021. gadā kopumā 44 % Latvijas iedzīvotāju pēdējā gada laikā bija pārsprieduši ar saviem kaimiņiem jautājumus, kas saistīti ar tuvākajā apkārtnē risināmajām problēmām. Būtiski, ka šis rādītājs ir gandrīz identisks savstarpējās uzticēšanās rādītājam. Dati rāda, ka pēdējo desmit gadu laikā savstarpējās sadarbības rādītājs ir pieaudzis ļoti nedaudz – no 38 % 2010. gadā līdz 44 % 2021. gadā. Sociāli demogrāfisko grupu griezumā novērojams, ka savstarpējā sadarbība vairāk raksturīga latviešu valodā runājošajiem, 45 gadus un vecākiem iedzīvotājiem, kā arī lauku iedzīvotājiem.

Šie dati liecina, ka tieši vietējo kopienu aktivitātes potenciāli var dot ieguldījumu kopējā sociālā kapitāla audzēšanā, kas ilgtermiņā rezultējas lielākā pilsoniskā un sabiedriskā līdzdalībā.

Grafiks 20. Latvijas iedzīvotāju savstarpējā uzticēšanās un sadarbība, %.

Datu un grafika avots: Latvijas valsts simtgades programmas īstenošanas ietekmes izvērtējums par periodu no 2019.gada 1.janvāra līdz 2021.gada 1.decembrim. Izvērtējuma ziņojums. 2021. Kultūras ministrija. Personu apvienība: Latvijas Kultūras akadēmija, SIA „Analītisko pētījumu un stratēģiju laboratorija”. Pieejams: <https://www.km.gov.lv/lv/media/21713/download>.

2021. gadā īstenotā pētījumā¹¹ Latvijas Kultūras akadēmijas pētnieki norāda: “līdz ar interneta arvien plašāku pieejamību iedzīvotājiem, kā arī jauno mediju un sociālo tīklu attīstību, attīstās arī dažādas jaunas līdzdalības formas.” Šādā veida līdzdalības aktivitātes līdz šim Latvijā ir maz pētītas. Minētajā pētījumā iekļauti dati no Rīgas Tehniskās universitātes projekta¹², kas liecina, ka iedzīvotāju pilsoniskā aktivitāte internetā ir visbiežākā līdzdalības forma – dažādās interešu grupās un kopās internetā un sociālajos tīklos ir iesaistīti 22 % iedzīvotāju. Kopumā šie dati liecina, ka iedzīvotāju līdzdalības veidi un formas būtiski mainās, un dažādi jaunienākuši līdzdalības veidi dažkārt ir pat plašāk izplatīti kā tradicionālās līdzdalības formas. Līdz ar to izaicinājums ir šīs jaunās iesaistes formas pilnvērtīgi integrēt kopējā līdzdalības tvērumā.

Lai veicinātu līdzdalību un sadarbību, nepieciešams ieviest pilsoniskās kompetences centrus, caur kuriem tiek īstenotas pilsoniskās sabiedrības attīstību un koordināciju veidojošas aktivitātes, ar mērķi stiprināt pilsonisko sabiedrību lokālā līmenī. Savas kopienas, pašvaldības attīstībā un pakalpojumu

¹¹ Programmas “NVO fonds” darbības (rezultātu un ieguldījuma) izvērtēšana (2020–2021). Personu apvienība: Latvijas Kultūras akadēmija un SIA „Analītisko pētījumu un stratēģiju laboratorija”. 2021. Pieejams: <https://www.sif.gov.lv/lv/media/2549/download>

¹² Latvijas Zinātnes padomes Fundamentālo un lietišķo pētījumu projekta “Tilts uz oglekļa neitralitāti enerģijas kopienās: sociālās un humanitārās zinātnes satiekas ar enerģētikas pētījumiem” ietvaros īstenota iedzīvotāju aptauja (SKDS). RTU Elektrotehnikas un vides inženierzinātņu fakultātes Vides aizsardzības un siltuma sistēmu institūts, 2021.

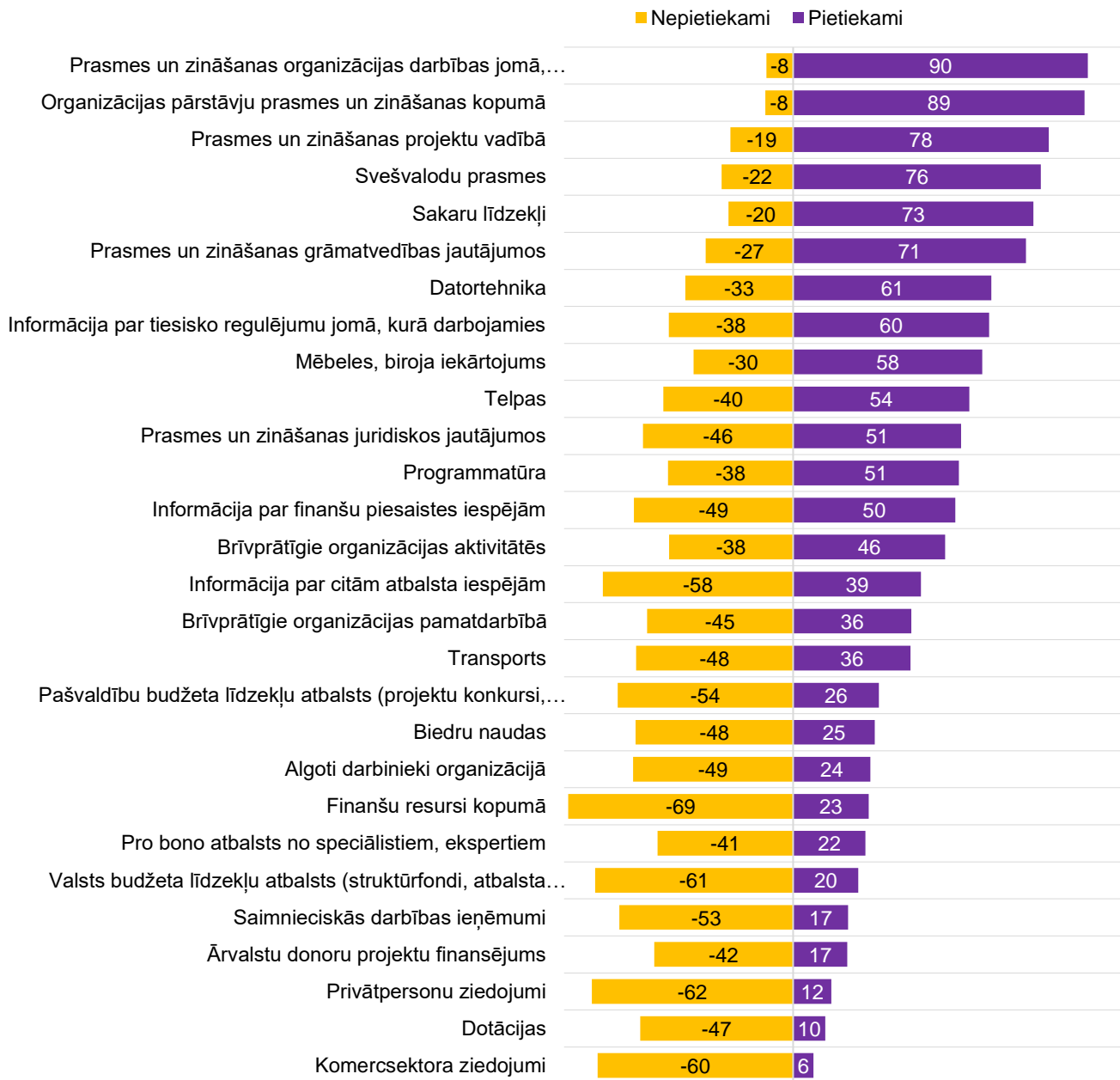
nodrošināšanā ieinteresēts iedzīvotājs un tā rīcības ir pamata elements ilgtspējīgai un līdzsvarotai reģionu attīstībai.

13. Kopsavilkums: biedrību un nodibinājumu resursu vajadzības

Analizējot organizāciju sniegtos resursu novērtējumus kopumā, novērojams – kā pietiekamus vairākums organizāciju vērtē tādus resursus kā prasmes un zināšanas, svešvalodu prasmes, sakaru līdzekļu pieejamību. Visos šajos aspektos vairāk nekā 70 % organizāciju sniedza pozitīvus novērtējumus, bet kritiskus – ne vairāk kā 20 %. Visos pārējos aptaujas anketā iekļautos aspektos ne mazāk kā 1/3 organizāciju sniedza kritiskus vērtējumus. Tas liecina par būtiskiem trūkumiem biedrību un nodibinājumu nodrošinājumā ar resursiem savas darbības sekmīgai īstenošanai. Viskritiskāk vērtēti tādi aspekti kā: ziedojumu pieejamība, finanšu resursu pieejamība, pašvaldību atbalsts, iespējas algot darbiniekus, biedru naudas ieņēmumi, *pro bono* atbalsts no speciālistiem, ekspertiem, informācija par atbalsta iespējām.

Grafiks 21. Pilsoniskās sabiedrības organizāciju vērtējums par resursu pietiekamību: kopsavilkums, %.

Datu avots: pilsoniskās sabiedrības organizāciju aptauja (n=406). Piezīme 1: dati attiecas uz pilsoniskās sabiedrības BN. Piezīme 2: grafikā nav attēlotas atbildes "Grūti pateikt".

Aptaujas anketā organizāciju pārstāvji papildus tika lūgti novērtēt, kas varētu uzlabot organizācijas darba efektivitāti. Šādā aspektā sniegtie vērtējumi pilnībā korelē ar resursu pietiekamības novērtējumiem. Visbiežāk organizāciju pārstāvji norāda, ka darbības efektivitāti uzlabotu regulāra finansējuma pieejamība (to norāda 75 % organizāciju), mazāka birokrātija projektu konkursos (66 %), lielāks finansējums projektu konkursos (62 %), papildu cilvēkresursi organizācijā (50 %), mazāks nodokļu sistēmas slogs (49 %), profesionāļu sniegti pakalpojumi *pro bono* (46 %), informācija par projektu konkursiem (45 %). Tāpat tiek norādīts uz nepieciešamību pēc lielākas biedru aktivitātes (43 %), atbalsta projektu sagatavošanā (42 %). Savukārt salīdzinoši visretāk izteikta vajadzība pēc konsultācijām, supervīzijām, datiem un statistikas, kā arī mentoringa. Tomēr arī visos šajos gadījumos aptuveni katrā piektā organizācija tos norāda kā nepieciešamus resursus.

Dati kopumā liecina par biedrību un nodibinājumu izaicinājumiem nodrošināt regulāru ikdienas pamatdarbību, lai izrietoši spētu sekmīgi īstenot dažādus projektus un papildu aktivitātes. Tas ļauj

apgalvot, ka šobrīd nav pietiekami nodrošinātas organizāciju pamatvajadzības, tādēļ to darbība lielākajā daļā gadījumu ir epizodiska, neregulāra un neveicina sektora attīstību un ilgtspēju kopumā.

Grafiks 22. Pilsoniskās sabiedrības organizāciju darbībai nepieciešamie resursi un atbalsts, %.

Datu avots: pilsoniskās sabiedrības organizāciju aptauja (n=406). Jautājums anketā: Kas no minētā varētu uzlabot Jūsu organizācijas darba efektivitāti? Piezīme: dati attiecas uz pilsoniskās sabiedrības BN.

